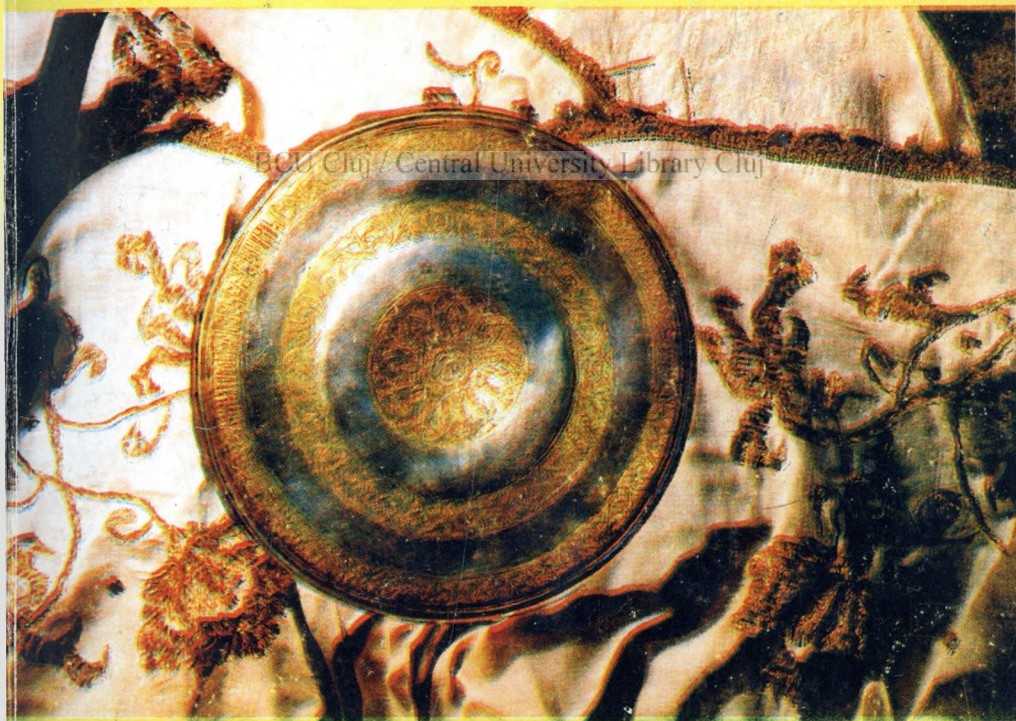

908
D.28

ZENOVIA DEMETER

PEȘTIȘU MARE
Monografie

Editura CĂLĂUZA

Primăria municipiului Hunedoara
Biblioteca municipală

ZENOVIA DEMETER

PEȘTIȘU MARE

Monografie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Coperta realizată de **Diana Orşa**
Fotografiile aparţin: **Laurian Gherman**

© Editura CĂLĂUZA

**Autoarea mulţumeşte pentru sprijinul acordat în tipărirea
acestei cărţi următorilor sponsori:**

- S.C. ZIMPEX SRL FOREIGN TRADING CO LTD
Timişoara (Zudor Ludovic)

- LIDO S.A. Deva (Florea Ilie; Florea Maia)

- S.A. BOGDALIN S.R.L. (Gherghel Ioan)

- S.C. PRESO – IMPEX S.R.L. (Călugăr Gelu)

- S.C. IRINA – COMSEVICE S.R.L. (Bulbucan Nicolae)

- S.C. PRESTCOM S.R.L. (Dragotă Sorin)

- E & D FLEISCHER PRODCOM S.R.L. (Marinescu
Gabriel, Fleischer Ervin)

- S.C. REC-PROD-IMP-EXP S.R.L. (Borza Andrei; Borza
Mihaela)

- S.C. MIRACETI COM S.R.L. (Balint Lucia; Raţ Ilie)

- S.C. ROMWEST-PAN-SA - // -

- S.C. MIRSALPROD SRL - // -

- S.C. IMPEX SRL “La Feritty” (Feher Denes)

- S.C. EXECON TO PROD S.R.L. (Dăneasă Ana Nicoleta)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

DEMETER ZENOVIA

Monografia Peştişu Mare / Demeter Zenovia - Deva :
Călăuza, 2002

p. ; cm.

ISBN 973-9331-85-8

908(498 Peştişu Mare)

908
Δ28

Primăria municipiului Hunedoara
Biblioteca municipală
ZENOVIA DEMETER

PEȘTIȘU MARE
Monografie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

300000

Editura CĂLĂUZA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuvânt înainte

Suntem în fața unei premiere, o monografie a localității Peștișu Mare, azi cartier al municipiului Hunedoara.

Această carte, te transferă în lumea satului, leagăn al copilăriei, parte a sufletului nostru.

Avem datoria față de tânăra generație să studiem trecutul istoric și tradițiile comunității, moștenire neprețuită lăsată de strămoșii noștri și să le facem cunoscute.

În acest an Peștișu Mare împlinește 700 de ani de la prima atestare documentară din 1302, dar existența lui este mult mai veche, ea legându-se de istoria Hunedoarei.

Lucrarea de față prezintă istoria localității, preocupările din trecut și din prezent ale locuitorilor, care au știut să treacă întotdeauna cu demnitate peste greutățile cu care i-a confruntat istoria.

Consider această monografie un omagiu adus de autor satului și minunaților lui locuitori.

Ec. Remus Mariș
Primar

Capitolul I

ISTORICUL AȘEZĂRII PEȘTIȘU MARE

1.1. DENUMIRI ȘI ATESTĂRI

Peștișu Mare - (municipiul Hunedoara) așezat pe cursul inferior al Cernei între Hunedoara și Bârcea Mare - este atestat în anul 1302 sub denumirea de Pestus.

Dintr-un proces desfășurat la 1302 aflăm că nobilii “de Pestus” au cumpărat “patru ani după mării tătari” un pământ care ținea de învecinatul Cristur și pe care-l revendică la acea dată urmașii vânzătorului. (DIR, C, XIV.,13-15).

Lista “nobililor de Pestus ... părtași la cumpărarea aceluiași pământ” este lungă : comitele Botyz, Chanad, Tiburțiu, Lorand, Ioan, Cherke, Petru fiul lui Zerekch, Petru și Pavel fiii lui Ban, Ioan fiul lui Toma, Valentin și Baas, fiii lui Bork, Dok Andrei, Laurențiu fiul lui Gheorghe, Valentin și Pavel, fiii lui Zene, Pavel, Myko și Chobo, fiii lui Martin. Dacă fiecare dintre aceste persoane reprezintă la aceea dată o familie distinctă, rezultă că satul era atunci compus din 20 de familii de mici nobili, la care s-ar putea adăuga și familii de țărani aserviți pentru cazul în care atunci vor fi existat deja țărani iobagi în această așezare care-și avea în mod evident originea într-o devălmășie de “iobagi ai cetății”. (Radu Popa – la începuturile Evului Mediu românesc. Țara Hațegului p. 110, paragraf 118).

Peștișu Mare apare în documente în 1302, după două decenii, “apar două Peștișuri iar în 1330 unul din ele este mare (villa Pestus maior), deci cu un excedent demografic însemnat”.(Ștefan Pascu – Voievodatul Transilvaniei, vol.2, p.58).

De la Pestus la Peștiș toponimul a suferit următoarele transformări: 1302 Pestus, 1325 Inferior Pestus, 1330 villa Pestus maior, terraseu villa Pesthes, 1346 Pesthus (doc. Rom. C., bI 16, bII 148, 404, bIV 319), 1377 Pestes, 1381 Poss. Olpeustus, 1389 Alsopestes, 1407 Alpestes, 1431 Alpesthes, 1446 Alopeste, 1492 Pesthes inferior, 1520 Alpesthews (Csanki V 122-123), 1750 Peștișu Mare (C.A), 1760-1762 Allpestes (C.B.), 1850 Peștișu din Zsosz (st. Tr.) 1854 Alsó Pestus, Peștișul (Bul. 106). (Coriolan Suciuc – Dicționar istoric al localităților din Transilvania.

Toponimul provine de la apelativul “peștiș” – creație românească (Iordan) derivat cu sufixul “iș” având la bază vechiul slav “pesti” adică “grotă”. Sensul toponimului este “depresiune, grotă” după natura toponimică a locului.

Radu Popa în lucrarea “La începuturile Evului Mediu românesc. Țara Hațegului” (p.11) ne dă următoarea explicație “Numele satului pare să-și găsească explicația într-un pest, cu sensul de sobă, vatră de foc”(așezare-locuințe) arătând în continuare că “originea slavă sau maghiară a apelativului a avut parte de interpretări diferite (Kniezsa, Helynevek, 216).

Ținând cont de felul mlăștinos și jos al locului mai plauzibilă este explicația “grotă, depresiune”.

Numele **Peștișu de Jos** se explică prin situarea satului pe malul Cernei, în timp ce **Peștișu de Sus** se află la deal pe o vale laterală, Petac (vale cu pești). Pestus după toponimia maghiară a devenit Alpesthes adică Peștișu de Jos și Felsopesthes adică Peștișu de Sus. (Sargeția nr.25 /1992-1994 ditr, II p.36).

Localitățile Peșteana, Peștișani și Peștișeni din Gorj sunt roieri ale Peștișului hunedorean. Informația apare într-un studiu privind migrația populației din Transilvania în sudul Carpaților, fenomen ce s-a produs după răscoala de la Bobâlna (1437), sec. XV-XVI când situația românilor s-a înrăutățit foarte mult.

1.2. ETAPE ISTORICE ÎN EVOLUȚIA SATULUI

Documentele istorice arată existența acestei așezări încă din timpul stăpânirii romane sec. II-III .e.n. La Peștișu Mare a existat un vicus roman și probabil și un castrum, ca un avanpost al postului de pază de pe dealul Sâmpetru din Hunedoara, post de pază al Legiunii a XIII-a Gemina, în jurul căruia vechea așezare dacă își continuă existența și preocupările.

În urma săpăturilor arheologice s-au găsit țigle și cărămizi la locul numit "Fața" și la locul "Valea lui Ignat" datând din această perioadă. Romanii au acordat acestei zone, în care era inclus și Peștișu, o mare importanță datorită exploatării fierului. La est de râul Cerna s-au găsit cioburi de vase de lut ars (pe țarmure) iar lângă șosea, spre Hunedoara resturi de ziduri antice.

După retragerea stăpânirii romane nu avem prea multe date. La 1302 sunt pomenite la Peștișu Mare un număr de 20 de persoane, capi de familie, urmași a 15 persoane consemnate pentru precizarea ascendenței, reprezentând o devălmășie de mari nobili. Datorită faptului că domeniul reglementează relații patrimoniale, avem motive să credem că nu au fost omise familii cu drepturi de stăpânire în sat, chiar dacă este posibil ca unele dintre aceste familii să fi ajuns, datorită căsătoriilor sau altor împrejurări, să locuiască deja în satele vecine. Dar la cele 20 de familii ar trebui probabil adăugate un număr de familii servile, iar acest număr este incert deoarece avem foarte puține informații asupra stadiului la care a ajuns în jurul anului 1300 procesul aservirii feudale în această zonă.

Sunt de reținut și legăturile de rudenie ale cnezilor de la Peștișu Mare, datorate căsătoriilor și specificate în documentul privind procesul de la 1302. De altfel chiar comitele Batiz de la Peștișu Mare a ajuns în stăpânirea satelor Batiz și Sântămăria de Piatră. Urmașii

comitelui se judecă pentru aceste sate la 1346 (DIR, CXIV,4 p. 320).

La 1325 Chandin fiul lui Ebes, Petru fiul lui Baas și Benedict fiul lui Tiburțiu, “nobili de inferiori Pestus” cer capitlului de la Alba Iulia o copie a hotărniciei efectuate în 1302 pentru pământul aflat atunci în litigiu (HTRTE, I 64).

În 1395 Ștefan fiul lui Chanad și Mihail fiul lui Benke, amândoi “de Pesthes” sunt juzi ai nobililor din comitatul Hunedoara.

În 1404 Nicolae fiul lui Petru “de Pestes” este om al regelui pentru Răchitova și Densuș, (DL. 29453).

Procesul de formare a poporului român și a limbii române s-a desfășurat în liniște, încheindu-se la sfârșitul sec. al IX-lea și începutul sec. al X-lea. Forma de organizare socială pe valea Cernei erau obștile sătești. Uniunea acestor obști, cu centrul în Hunedoara și hotarele întinse dincolo de Peștișu Mare până în inima ținutului pădurenesc, avea o mare importanță prin exploatarea fierului atât de trebuitor. Făcând parte din comitat, istoria Peștișului Mare se leagă de istoria lui.

În sec. al XIII-lea făcea parte din Voievodatul lui Litovoi, menționat în documentul din 2 iunie 1247 prin care regele Bela al IV-lea al Ungariei întărește Cavalerilor Ioaniți țara Severinului împreună cu cnezatele lui Ioan și Farcaș, precum și toată “Cumania” fără Voievodatul lui Litovoi.

La numai 6 ani după năvălirea tătară din 1241 când a fost arsă prima bisericuță din lemn din Peștișu Mare, exista în această zonă un voievodat românesc pe care românii îl stăpâneau dintotdeauna “excepta terra Kenezatus Lytuoy woiwode, quam Olatus relinquimus pout iidem hactenus tenerunt” (în afară de pământul cnezatului voievodului Litovoi pe care îl lăsăm românilor așa cum l-au stăpânit aceștia și până acum).

În 1277 Litovoi este înfrânt de trupele regelui Ladislau IV Cumanul conduse de Magistrul Gheorghe. Litovoi moare iar

voievodatul își pierde independența dar nu este integrat în regatul maghiar. Permanența elementului autohton pe aceste pământuri, cu toate vitregiile vremurilor ce au trecut peste el este mărturisită de unitatea etnică, unitatea culturală-religioasă și unitatea geografică.

În acest spațiu geografic locuitorii acestei așezări românești, datorită vremurilor și restricțiilor în care erau nevoiți să-și apere sărăcia și neamul, n-au mai putut să cioplească inscripții prin care să-și eternizeze numele, faptele sau locul în care au trăit și au trudit. Mâinile lor bătătorite de coarnele plugului n-au putut, sau n-au știut a consemna pentru timpurile ce aveau să vie, numele așezărilor în care viețuiau. În aceste condiții atestarea documentară din 1302, consemnează intrarea localității în sfera de interese a celor care stăpâneau.

La 18 ani după întocmirea Diplomei Ioaniților (1247), puterea feudală maghiară nu reușea să impună românilor din această zonă o regalitate. Așa se explică faptul că Voievodatul Transilvaniei nu a fost desființat, cunoscând străvechea organizare administrativă autohtonă. Urmărind supunerea populației băștinașe, Maria Tereza a organizat secuii colonizați în regimente grănicerești. Asemenea unități au fost la Peștiș, Răcăștie și Hațeg. Obștiile țărănești de aici fiind puternice au rezistat mai multă vreme tentației de a fi atrase de partea catolicismului. Dovadă este păstrarea vechiului toponim slav Peștiș al acestei așezări și a toponimului Inidoara (Nedoara) pentru Hunedoara. Obiceiul pământului “jus valachicum” sau legea veche “antiqua lex”, sau dreptul românesc este recunoscut de oficialitatea maghiară.

La 1420-1421 când turcii au pătruns în Transilvania au ajuns și la Hunedoara și în satele din jur pe care le-au prădat. În timpul regelui Matei (1480) locuitorii Hunedoarei și a suburbiilor sunt scutiți de plata oricăror dări având în vedere pagubele însemnate pe care aceștia le suferiseră din partea repetatelor prădăciuni și pustiiri cauzate de turci.

Un document din 1477 emis cu prilejul unei plângeri a capitlului din Alba Iulia regelui Matia, se pomenește de satul Eche lângă Peștișu Mare, sat care a dispărut fiind împărțit între Petru Orbu din Dacia și Blasiu Bogdan și soția sa Sofia.

Târgul Hunedoara va evolua destul de lent spre oraș datorită caracterului preponderent agrar al ocupațiilor oamenilor din satele apropiate de cetate ca: Peștișurile, Valea Nandrului, Răcăștia, Bojul. Prin Peștișu de Jos trecea drumul comercial Sibiu-Orăștie. Mai târziu și Peștișu a fost arondat pe lângă fierăriile de pe Valea Cernei. În așezarea ce s-a încropit pe lângă cetate se semnaleză prezența meșteșugurilor următoare: fierari, cismari, croitori, care s-au practicat în Peștiș până acum. De asemenea cârciumăritul valorifica vinul produs din viile de pe teritoriul Peștișului. Pe lângă acesta, satele domeniului cetății erau obligate să cârciumărească fiecare câte o bute de 40 vedre din vinul stăpânului la fiecare din cele 3 sărbători principale ale anului. Pentru întreținerea viilor castelului, fiecare sesie trebuia să ducă la cetate 300 araci (pari) anual.

Conscripțiile vremii consemnează și obligațiile în bani ca: censul și altele care poartă numele de NUMERA. Față de toate acestea locuitorii satelor s-au revoltat în forme specifice. Cele mai vechi forme de luptă au fost nesupunerea și fuga în păduri, ceea ce tot ei denumesc lotrie (haiducie). În 1836 documentele atestă în comitatul Hunedoarei o ceată de 29 haiduci care proveneau din Ținutul Hunedoarei.

Marea răscoală a țăranilor condusă de Horea, Cloșca și Crișan din 1784 s-a făcut simțită cu intensitate pe teritoriul satului Peștișu Mare. Țăranii au ars documente ale curții nobiliare, au spart butoaiile cu băutură (respectiv vin). Au fost prădate și dărâmate casele lui Turi Laszlo, cele ale soției lui Makray Sigismund, casele lui Sylvași Balint, ale lui Vasarhelyi Samuel și ale preotului calvin ca și cele ale preotului romano-catolic. Makray Sigismund avea proprietăți și case

și la Peștișu Mic care i-au fost distruse ca și ale rudelor lui Makray György, Makray Peter și Makray Lászlo. În timpul acestei revolte peste 100 de răsculați au fost întemnițați la Castelul din Hunedoara. Pentru apărarea castelului unde erau adăpostiți peste 1000 de nobili cu lucrurile cele mai de preț, s-au luat următoarele măsuri: s-au închis și întărit toate porțile, a fost ridicat și adus la castel tot praful de pușcă existent în târg, aflat în mâinile fiscului și ale lui Barcsay, au fost aduși cu greu 7 grăniceri.

Pentru evitarea unui atac, fiindcă 500 de răsculați se pregăteau în Peștișu de Sus să atace castelul, au fost puși în libertate 115 țărani prizonieri, din ordinul vicecolonelului Karp. Răscoala a fost înfrântă, dar la continua oprimare a țăranimii care refuza, ca mod de reacție, să execute diferite munci impuse de nobili așa cum au procedat în 1785, țăranii din Peștișu Mare și Nădăștie au continuat revolta, fiindcă ungurii i-au privat nu numai de libertate ci și de avantaje culturale. Inochentie Micu acuză pe magnații unguri, precizând că “pe supușii lor români îi tratează mai amarnic decât turcii pe robii lor, căci turcul [...] le dă robilor săi mâncare și îmbrăcăminte; iobagilor, stăpânii lor nu”.

Românii satelor hunedorene au participat la revoluția de la 1848. În zilele de 17 și 18 octombrie 1848 au înconjurat orașele Deva, Hunedoara și Hațeg, înlăturând aparatul administrativ-habsburgic înlocuindu-l cu reprezentanți ai națiunii române. În timpul revoltei a fost ucis preotul reformat Bocz Iozsef. Noul administrator instalat la Hunedoara adresează la 7 decembrie 1848 un manifest prin care aduce la cunoștința românilor atributele cu care au fost investite noile organe: păzirea păcii, armonie în Hunedoara și egalitate. Dimitrie Moldoveanu, cere comitetului de la Sibiu ca cei care i-au arestat pe români fiindcă s-au ridicat la luptă împotriva oprimirii să fie judecați și condamnați în orașul Deva.

Epoca modernă pentru istoria românilor în general și pentru cei din Ardeal în special se caracterizează printr-o luptă continuă

împotriva jugului social, a persecuțiilor religioase și a asupririi naționale. Stăpânirea maghiară din Evul Mediu și până în al II-lea deceniu al sec. al XX-lea, care a dus o intensă politică de maghiarizare forțată a românilor, prin variate mijloace a schimbat cursul destinului oamenilor. Țăranul român era iobag, în timp ce țăranul maghiar, secui sau sas putea fi liber.

În toamna anului 1918 lupta țăranimii îmbracă forme din cele mai variate. Mizeria în care trăiau era așa de mare încât cei plecați pe front primind de acasă știri despre situația grea a familiilor lor, dezertează și se reîntorc în sate pentru a-i pedepsi pe exploataori.

Toate încercările de reprimare se izbesc de dârzenia țăranilor care urmăreau rezolvarea imediată a problemei agrare. Acțiunile țăărănești continuă cu atacarea conacelor, confiscarea și împărțirea grânelor, vitelor și uneltelor de muncă. În primele zile ale lunii noiembrie 1918 țăranii din jurul Hunedoarei pătrund în oraș și devastează sediul notariatului.

Prin 14 noiembrie a fost atacat conacul grofului Tibor Barcsay din Peștișul Mare, dar nu cu violență așa cum s-a întâmplat cu cel al grofului Andor Barcsay, vărul lui Tibor din Bârcea Mare, unde conacul a fost incendiat, iar groful a scăpat fugind în Ungaria.

Panica în rândul oficialității maghiare a fost foarte mare. Atunci Károlyi, președintele organizației Hunedoara a cerut ajutor Consiliului Național din Budapesta cerând două avioane de război pentru reprimarea mișcărilor țăărănești. Prefectul județului Hunedoara a solicitat tot două avioane comandamentului aeroportului militar din Arad pentru apărarea pământurilor grofilor.

Pentru Marea Unire din 1918 hunedoreni s-au pregătit din timp. Pentru alegerea delegației cercului electoral s-a organizat o adunare la Hunedoara condusă de "President Teofil Tulea; Notari dr. Eugen Tulea, Maxim Crăciun". Din procesul verbal lipsesc reprezentanții din Peștiș dar aceasta nu înseamnă că nu au participat și încă în număr mare. Lista a fost reconstituită pe baza credențialelor dar din păcate

aceasta nu a fost recuperată în totalitate. Din surse orale am aflat doar patru participanți din aproximativ 20 de delegați câți au fost: Farcaș Samuil (Șamu lu Doani), Cismaș Ion, Borca Gheorghe și Marcu Ioan. Lor li s-au alăturat numeroși delegați din satele învecinate. La întoarcere au vestit cu lux de amănunte Marea Unire și binefacerile acesteia, “unirea pentru totdeauna și fără condiții a Transilvaniei cu România”.

Două surse diferite ne spun același lucru că din Comitatul Hunedoara au fost prezenți aproape 20.000 de români la Alba-Iulia la 1 decembrie 1918, formând principalul nucleu al Marii Adunări Naționale. Cele două surse sunt : Dr. P. Groza – “Hunedoreni noștri” și Victor Șuiaga care scria : “cei care au participat la **Adunarea Națională** sunt urmașii celor din care s-a ridicat marele luptător, Iancu de Hunedoara și mulți ostași viteji ai săi”.

În Marele Sfat Național de la Alba Iulia au făcut parte 15 reprezentanți din Comitatul Hunedoara dar din păcate nu se cunoaște numele lor. În ziua de 25 noiembrie 1918 în Hunedoara puterea a fost preluată de către români. În concluzie se poate afirma cu toată convingerea că locuitorii satelor cercului electoral din Hunedoara au participat cu însuflețire patriotică la Unirea din 1918.

În cimitirul ortodox din Peștișu Mare a fost plantat în ziua de 1 decembrie 1918 un stejar așa cum arată plăcuța de tablă prinsă pe tulpina lui. Lângă stejar este o plăcuță comemorativă: “S-a pus această placă pentru cinstirea participanților din Peștiș la Marea Unire”.

Localitatea Peștișu Mare și-a adus contribuția de jertfă și în cele două conflagrații mondiale deoarece în Primul Război Mondial au murit în Galiția Vinga Gheorghe, Gherghel Adam, Cotoc Petru, Ghilea Ioan și Angyal Alexandru iar la Budapesta Farkas Bela. Au rămas patru văduve și patru copii orfani. Vinga Gheorghe a lăsat în urmă-i un orfan, care la momentul plecării sale în război, nici nu era născut. Invalizi de război au fost: Nicoară Iosif, Gherghel Alexandru,

Zudor Alexandru și Buda Avram. Văduvele, orfanii și invalizii de război au fost primii împroprietăriți cu pământ la Reforma Agrară din 1921.

Împărțirea pământului a început de la monumentul care se afla pe locul unde au fost construite blocurile în anii comunismului (1954-1956), în partea dreaptă a șoselei mergând spre Hunedoara. Așa după cum mi-au mărturisit cei mai în vârstă oameni din sat, monumentul a fost ridicat în cinstea eroilor căzuți în Primul Război Mondial. Despre acest monument, până la apariția monografiei, nu am găsit o altă informație. Alături de locuitorii satului și de prefectul județului, la împărțirea pământului a fost prezent și ministrul agriculturii din acea vreme, care a tras prima brazdă ținând de coarnele plugului. (informație de la cei mai în vârstă oameni din sat).

În războiul antisovietic, declanșat de Germania hitleristă în iunie 1941 au luptat și tinerii din Peștișu Mare. Din 20 de participanți șase nu s-au mai întors: Farcaș Iosif, Bende Iosif, Trif Ioan, Borza Alexandru, Tâmpian Andrei și Muntean Adam. Bende Iosif a lăsat acasă o soție și un copil în vârstă de câteva luni.

Fiindcă acești eroi nu trebuie uitați, în amintirea lor familiile au ridicat în cimitirul ortodox cruci de piatră. Pentru cinstirea lor și pentru ca sufletele să se odihnească în pace se fac slujbe de pomenire la ziua morților (1 noiembrie).

Dintre partidele politice ale vremii care au avut membrii și în Peștișu Mare au fost Partidul Național Țărănesc, Partidul Național Liberal, iar cei de etnie maghiară erau înscriși în M.A.D.O.S.Z. o aripă mai democratică colaborând cu Frontul Plugarilor a lui Dr. Petru Groza, ce a luat naștere la începutul anului 1933.

Mișcarea legionară, cu toate că a avut ecou și în Peștișu Mare a fost mai mult un curent, o modă a vremii. A durat câteva luni din octombrie 1940 până în ianuarie 1941, tinerii fiind atrași de uniformă și de cântecele cu rezonanță patriotică.

Fiind angajați la Uzinele de fier din Hunedoara au fost părtași la nemulțumirile muncitorilor hunedoreni fără a se evidenția vreunul în mod deosebit. În orașul Hunedoara și în împrejurimi mișcarea comunistă este destul de slabă. În rândul PCR s-au înregistrat în perioada interbelică în cele mai multe cazuri minorități naționale maghiare, bulgari, ucrainieni, evrei și foarte puțini români, care după ce înfăptuiseră România Mare nu doreau lichidarea ei.

În 1958, în ținutul Hunedoarei gospodăriile țărănimii au fost distruse, țăranii au fost expropriați, bătuti și torturați sau închiși în închisori. Unii care n-au putut rezista torturii psihice s-au sinucis.

Întovărășirea din Peștișu Mare a purtat numele "Drumul lui Lenin".

În martie 1962 distrugerea proprietății private a fost încheiată. S-a înființat C.A.P.-ul, primul președinte fiind Borza Andrei. Acest eveniment trist din istoria României și-a aflat sfârșitul în decembrie 1989. După Revoluție oamenii au primit înapoi pământul care le fusese luat , dar necazul a lăsat amprente vizibile în viața lor.

Capitolul II

CADRUL GEOGRAFIC

2.1. AȘEZARE. HOTARE

Sat component al municipiului Hunedoara, devenit acum cartier al municipiului este așezat pe șoseaua ce leagă cele două orașe municipii Deva și Hunedoara la 12 Km de Deva și la 5 Km de Hunedoara. Este așezat pe malul stâng al râului Cerna, denumire slavă care înseamnă “apă neagră” (Dicționar de toponime). La intrarea în sat, în partea de vest, primește ca afluent pârâul numit Petac (vale cu pești) care izvorăște din Munții Poiana Ruscăi.

Așa cum am arătat la istoricul localității, urmele arheologice găsite la est de râul Cerna (cioburi de vase de lut ars) dovedesc că satul a fost așezat pe malul drept al Cernei spre Strei, mai sus, ca să nu fie atins de apele care se revărsau destul de des. Și astăzi sunt scoase din pământ astfel de dovezi arheologice, prin săparea pământului la lucrările agricole.

Din documentul de la 1302, când se face “hotărnicia acestui pământ „terra”, a cărui valoare era de 50 de mărci de argint” rezultă “situarea satului pe ambele părți ale văii Almașului, afluent pe partea stângă a râului Cerna, ce pare a fi desemnat în document cu numele “Egrug” fără însă a putea exclude eventualitatea ca acest din urmă hidronim să fi fost folosit pentru un braț al Cernei sau să fi desemnat doar porțiunea respectivă din cursul Cernei. (Radu Popa – La începuturile Evului Mediu românesc).

Printre cele 10-12 așezări pe care documentele sec. al XIV – lea le pomenesc ca existând în secolul anterior se numără și Cristur și Peștișu Mare, al căror nume este atestat în legătură cu monumentele

sau cu demnitățile și personajele care aparțin sec. al XIII-lea. Construcția caselor și întemeierea gospodăriilor pe locul unde este așezat acum satul, nu se poate preciza ca timp deoarece lipsesc documentele istorice. Un motiv care i-a adus pe oameni în locul actual, ar putea fi apropierea de drumul comercial ce lega Hunedoara de Orăștie și Sibiu. Localitatea se întinde pe o suprafață de 1623,49 ha. din care 624,06 ha. teren arabil, 431,36 ha. păduri, 106,05 ha. fânețe, 181,69 ha. pășuni, 71,34 ha. livezi, 75,12 ha. construcții, 19,39 ha. drumuri, 7,98 ha. ape, stufărișuri, 0,60 ha. vii, 105,90 ha. neproductiv, având două cătune Acei și Tămăștelic probabil rămășițe ale vechii așezări. Toponimul pare a fi de origine maghiară. **Acei** de la **acs** care înseamnă dulgher iar **Tămăștelic** de la **Toma telek** adică așezarea lui Toma, nume primite după maghiarizarea localităților așa cum s-a întâmplat și cu numele localității **Alpestes**.

Cu toate că satul este foarte întins, doar două străzi au primit nume. **Valea Banilor** care are numele legat de bani. La 1930 pe această stradă locuiau doar două familii: cea a țiganului Postolic cu soția Marea și cea a secuului Tamasi Peter cu soția Iuliska. Cu toate că nu duceau lipsă de bani, fiindcă Postolic făcea perii din păr procurat de la abatorul din Deva, iar soția lui Tamasi era croitoreasă foarte bună și apreciată, cei doi vecini au hotărât să fabrice bani fără știrea soțiilor. Fiindcă banii falși au atras atenția autorităților, în urma controalelor s-au găsit la soția lui Postolic, când aceasta a cumpărat păr de la abator, astfel de bani. Fiind întrebată de unde are banii, a spus că sunt făcuți de bărbatul ei, că doar ochiului atent al femeii nu-i scăpase faptul că în casa lor se falsificau banii cu o matriță confecționată de soțul ei.

Beca Utca (Strada Broaștelor) sau Ulița Mică a primit acest nume fiindcă era aproape de figură (loc cu apă și papără) unde broaștele nu-și mai încetau cântecul.

Vecinii localității Peștișu Mare sunt satele Peștișu Mic (de sus) și Almașu Mic în partea de vest, Cristur în partea de nord și Bârcea Mică în partea de nord-est.

2.2. RELIEFUL

Relieful localității este preponderent deluros, depresiunea formându-se pe valea Cernei și a Petacului. Dealul cel mai înalt este situat pe malul drept al Cernei și poartă numele Popoanea. Pădurile care acoperă o mare parte a dealurilor sunt formate din gorun, frasin, carpen, arțar și salcâm.

Prin grija Ocolului Silvic Simeria au fost luate măsuri de ocrotire a pădurilor care au fost exploatate rațional, făcându-se paralel lucrări de reîmpădurire. La fel a fost ocrotit și vânatul: cerbi, căprioare, iepuri, porci mistreți, lupi, vulpi, viezuri, fazani.

2.3. CLIMA

Clima se caracterizează în general ca o climă de tip temperat continentală. Un bun indiciu pentru stabilirea climei îl constituie Atlasul climatologic, publicat în 1966 de Institutul Meteorologic Central, urmărind temperatura și precipitațiile în diverse etape ale anului.

Diferențele destul de sensibile ale temperaturii aerului sunt datorită felului cum terenul este expus la soare. Durata medie a zilelor fără îngheț este de 182 de zile, primul îngheț producându-se, în medie, la 17 octombrie, iar ultimul la 18 aprilie.

Temperatura medie anuală este de 18 °C. În luna ianuarie temperatura medie ajunge la -5 °C iar în cursul lunii iulie la + 20 °C și mai mult.

Valoarea medie a precipitațiilor este de 600 ml / m². Vântul predominant suflă de la nord-vest și vest. Intensitatea este în general slabă. Pe valea Cernei pătrunde un curent de aer rece dinspre munții Poiana Ruscăi care influențează într-o oarecare măsură clima.

2.4. APELE

Cerna și Petacul se caracterizează printr-un debit mic în timpul verii, și printr-o simțită diferență între debitul minim și cel maxim în cursul anului. În vara anului 1978 Cerna a produs cea mai mare inundație cunoscută până atunci în urma unei ruperi de nori care a avut loc pe dealul Buituri când nivelul apei a depășit cu 2-3 m cota de inundații, intrând în majoritatea gospodăriilor cătunului Acei producând pagube însemnate. În iulie 1991 apele revărsate ale pârâului Petac au pătruns în majoritatea gospodăriilor din sat, iar la unele case apa a ajuns să treacă peste geamuri. Tragic a fost faptul că timp de trei zile apele nu s-au retras, scurgerea fiind înfundată de terasamentul liniei ferate ce traversează extremitatea nordică a localității.

Satul arăta ca o adevărată băltoacă pe suprafața căruia plutea tot ce au adunat apele grăbite ale râului din satele aflate în amonte și din gospodăriile peștișenilor. Nu au fost victime deoarece apele s-au revărsat ziua și oamenii s-au putut salva refugiindu-se pe terasamentul liniei ferate împreună cu animalele din gospodăriile lor. Aceste două inundații nu vor putea fi uitate curând de cei care au fost martori neputincioși furiei apelor.

Deoarece lățimea albiei cât și adâncimea nu sunt corespunzătoare volumului apei atunci când debitul crește datorită precipitațiilor abundente, satul este și acum predispus inundațiilor. Cu toată amărăciunea lăsată în sufletul oamenilor, ei nu și-au părăsit satul, refăcându-și destul de greu, în timp gospodăriile distruse.

Capitolul 3

POPULAȚIA

3.1. POPULAȚIA: structură; dinamică

Privind în urmă, pe baza unor date rezultate din recensământul populației de-a lungul timpului, rezultă că populația satului s-a dezvoltat de-a lungul timpului, datorită apropiei de oraș, a lucrărilor de sistematizare a localității și datorită posibilității de a găsi ușor un loc de muncă bine plătit fiind aproape de Combinatul Siderurgic Hunedoara, acesta extinzându-se și în hotarul satului, cu Laminoarele Blooming.

În 1857 erau 210 case și 815 locuitori după cum urmează: 395 ortodocși, 399 reformați, 6 greco catolici, 9 romano catolici, 2 evanghelici și 4 izraeliți.

În 1880 erau 176 case și 733 locuitori dintre care 408 români, 303 maghiari, 3 germani și 3 alte naționalități.

În 1900 erau 186 case și 753 locuitori dintre care 426 români, 309 maghiari, 4 germani și 13 alte naționalități.

În 1910 suprafața era de 3445 j.c. (iugăre cadastrale) și 747 locuitori.

În 1920 erau 198 de case și 694 locuitori dintre care 392 români, 296 maghiari și 6 evrei.

La 18 martie 2002 populația este de 1277 locuitori, populație stabilă: 1055 români, 214 maghiari, 6 germani și 2 romi. După religie: 933 ortodocși, 198 reformați, 30 romano catolici, 1 unitarian, 73 penticostali, 41 bapțiști, 1 nedeclarat. După limbă: 1073 vorbitori de limbă română, 200 de limbă maghiară și 4 de limbă germană. Sunt

391 clădiri și 437 locuințe (cu blocurile).

Românii de când au fost pomeniți ca popor, au fost amintiți ca popor creștin. De aceea, cercetătorii consideră că timpul încreștinării noastre coincide cu timpul formării poporului român de când și-au dovedit ca însușire sufletească “mărturisirea legii lui Cristos”.

Tot conform recensământului religia în anul 2002 este preponderent ortodoxă ceea ce dovedește menținerea majorității locuitorilor în limitele credinței strămoșești, foarte bine conservate cu toate că de-a lungul istoriei localitatea a fost supusă catolicizării, apoi calvinizării, în anumite perioade ale dezvoltării sale istorice.

Localitatea este formată din locuințe particulare și blocuri construite de stat, dar care acum au devenit proprietate privată. Majoritatea locuințelor au un confort sporit. Încălzirea se face cu sobe sau centrale pe gaz metan. Racordarea la gaz și la rețeaua de apă curentă a dat posibilitatea amenajării de băi aproape în fiecare locuință. Se simte însă acut lipsa unei canalizări pentru întregul sat.

Electrificarea localității s-a făcut între anii 1958-1959, alimentarea cu energie electrică fiind asigurată de stația de 110 KV care este amplasată pe malul drept al pârâului Petac.

Ca și în celelalte localități populația cuprinde țărani, muncitori, mici întreprinzători și intelectuali. Cei mai în vârstă locuitori își amintesc că localitatea Peștișu Mare a fost proprietatea grofului Akos Barcsay care avea în stăpânire șapte sate până la râul Mureș. El a fost consilier al regelui Franc Iozsef, iar sora lui, doamnă de companie a reginei. Cel care l-a moștenit a fost Tibor Barcsay, fiul său care era proprietar a 300 de iugăre de pământ pe teritoriul Peștișului Mare. Castelul în care a locuit și care a fost din păcate, demolat în anul 1988 din nu se știe care capricii, a fost construit de constructori aduși din Italia de bunicul lui Tibor. Etajul superior a fost adăugat ulterior. Ei au fost rude cu groful Andor Barcsay de la Bârcea Mică și cu Buda Bella de la Almașu Mic. Aceștia în timpul revoltei țăranilor

(despre care am relatat la subcapitolul 1.2. Etape istorice ...) s-au ascuns în castelul lui Tibor care, datorită bunei sale purtări cu oamenii din Peștiș a fost menajat de aceștia.

Tibor Barcsay și Buda Bella au avut pe râul Cerna câte o moară. Moara lui Barcsay a fost administrată de Artean Petru (Mâța) din Bârcea, care a și cumpărat-o. Moara a fost distrusă când s-a făcut cooperativizarea agriculturii, datorită stăvilarelor, din cauza cărora terenul din apropiere era mereu inundat. Moara lui Buda a fost cumpărată de Susan Gașpar și a funcționat până când morarul a murit, iar soția sa Agnes nu a mai putut-o întreține decât câțiva ani, fiind foarte în vârstă.

Un alt mare proprietar a fost Săiden Ștefan care avea 200 de iugăre în hotarul Peștișului. După Revoluție pământul a fost revendicat de copiii acestuia Săiden Iosif și Gloria. Ei au primit 50 de hectare de pământ arabil și 10 hectare de pădure.

Referitor la numele de familie în sec. al XVII-lea când a început maghiarizarea localităților din Ardeal s-au elaborat programe complete de maghiarizare a numelui de către Tidla Istvan (1861-1918). De la Pop Alexandru lui Șăndruț, numele bunicului, s-a ajuns la Șandor Pop Alexandru la fiu și apoi la Șandor Iosif la nepot, mergând în continuare cu Șandor ca nume de familie. Este cazul fostului preot localnic din sat, Șandor Iosif. Exemple de acest fel pot continua. Înainte de 1861 numele de Alexandru apare ca Sandru sau Alisandru care după maghiarizare a devenit Șandor. Unele nume de familie au dispărut datorită lipsei urmașilor care să poarte mai departe numele. Astfel de nume sunt: Peniță, Horvat, Pop, Nicoară, Szentpáli, Pap, Udvarhelyi, Balasko, Szilagy, Kónya, Buji, Budai, Barcsay, Gonczy, Kassai, Ivanovici, Nemes, Kadar și Lavasz.

Fiindcă numai după numele de familie sunt greu de identificat familiile, care poartă același nume, s-au folosit porecle cunoscute și

folosite și astăzi: Panaleca, Cuniulă, Țiki, a lu Păcuraru, Căprețu, Nemeș, a lu Mariș, Gioancă, a lu Laci Micu, Crâșmaru, Toloboc, Mândroi, Tătăligă, Mecea, Bobolan, Biricu, Peci, Dârloi, Tămaș, Pălucă, Băcianu, Bărdășălu, Brozba, Pistrițu, Bocoveanu, Rui, Băietu, Duduc, Butoi, Bugică.

3.2. SATUL - așezare de bază a poporului român

Așezările de bază ale poporului român de-a lungul istoriei sale – satul și cătunul – primul de origine latină, celălalt autohtonă, dovedesc că riturile și obiceiurile s-au păstrat neîntrerupt pe pământul nostru din epoca daco-romană. Aceasta înseamnă că încă din epoca de formare a noastră ca neam, am locuit în sate și cătune, așadar în așezări stabile alcătuite din case, sau bordeie (termenul colibă de origine slavă, intrând mult mai târziu în limba română).

Peștișu Mare, satul, are două cătune: Acei și Tămăștelic. Oamenii locuiau în case sau bordeie construite unde i-a venit omului la îndemână să-și întemeieze gospodăria ca să-i fie și pământul pe care îl cultiva mai aproape.

Casa era situată într-o curte împrejmuită cu gard în care se intra pe poartă. Gardul era din nuiele împletite, fiindcă oamenii au știut întotdeauna să folosească resursele naturale. Pe lângă casă sau bordei, în curte se mai afla fântâna, cuptorul sau țestul și adăpostul pentru animale și păsări. Casa avea patru pereți și acoperiș ridicat pe căpriori și brâie încheiate la cheatori, pe care se puneau paie sau prăștilă. În casa care adesea avea și tindă, se intra pe ușă care mai târziu avea și geam. Casa avea cel puțin o fereastră.

Înăuntru exista o vatră (sobă), o masă, scaune, o ladă pentru haine, și unul sau mai multe paturi. Pe jos era vatră pe care o lipeau

de două trei ori pe an de marile sărbători când și spoiau cu var pereții. Inventarul unei gospodării din acele vremuri nu era tocmai sărac. Pe lângă casă oamenii aveau secure, sapă, coasă, greblă iar femeile aveau furcă pe care puneau caiere de cânepă și de lână și torceau fire pe care apoi le depănau, le urzeau și apoi țeseau pânză sau pănură din care făceau îmbrăcăminte pentru toți membrii familiei și pentru casă diferite podoabe (ștergere, perdele, cuverturi, preșuri).

La rândul lor bărbații înjugau boii la carul cu patru roți în care puneau plugul și grapa și mergeau pe cale până la câmp, unde arau, grăpau și semănau grâu, secară, orz, ovăz sau porumb. Vara secerau cu coasa și cu secera cerealele cultivate, alegeau semințele cu îmblăcia și cu ciurul, după care le vânturau, le duceau la moară unde le măcinau, apoi femeile gospodine făceau pâine pe care o coceau în cuptor sau sub țest. Principala hrană pentru toți membrii unei familii era pâinea și produsele obținute de la animalele și păsările pe care le creșteau în gospodărie. Cei mai săraci mâncau mălai în loc de pâine.

3.3. OCUPAȚIILE OAMENILOR

Încă din cele mai vechi timpuri, înainte chiar de atestarea documentară a Peștișului Mare, oamenii au cultivat pământul și au crescut animale. Economia agricolă era orientată spre creșterea vitelor, cultura unor plante, pomicultura și viticultura. Localnicii au valorificat paralel terenurile de la deal și cele din luncă cultivate cu cereale și legume.

Creșterea animalelor constituia ocupația tuturor locuitorilor datorită faptului că puteau valorifica foarte ușor produsele lactate pe care le vindeau locuitorilor din orașele Hunedoara, Deva, Simeria și chiar Petroșani. Baza furajeră pentru animale era asigurată pe plan local. Bovinele asigurau și desfășurarea optimă a muncilor agricole

(aratul și semănatul pământului). Uneltele folosite erau: plugul de lemn (apoi de fier) cu roțile, grapa, coasa, îmblăcia, furca de lemn, grebla apoi batoza iar azi tractorul.

Sursa principală de venit pentru locuitorii acestei așezări va fi Uzina de Fier de al Hunedoara devenită Combinatul Siderurgic și acum S.C. Siderurgica S.A., grupul de laminoare CSH, I.C.S.H., I.U.G.-ul, Produse industriale, Gudroanele, Fabrica de var, Baza 6 București, toate aflate în vecinătatea localității sau pe teritoriul ei. Cel puțin un membru al familiei lucra la întrprinderile amintite. Fabricile de încălțăminte și tricotaje de la Hunedoara au atras și femeile în câmpul muncii industriale.

Pe lângă cultivarea pământului și creșterea animalelor, locuitorii Peștișului Mare au învățat și au practicat și alte îndeletniciri. Anotimpul rece, când munca câmpului înceta, îi aduna pe lângă gospodărie. În acest timp se ocupau cu alte îndeletniciri care le aduceau venituri bune pentru casele și familiile lor.

Un cunoscut meșter în ale împletitului din nuiele a fost Demeter Iosif (Țiki). Recoltându-și nuielele de răchită din zăvoaiele de pe malul Cernei, împletea coșuri de diferite mărimi și forme, lese pentru car, sau mobilier (scaune și măsuțe) care erau foarte căutate la târgurile din ținutul Hunedoarei, Devei sau Orăștiei. Această îndeletnicire mai era cunoscută și practică de Csanadi Istvan (Istvanul lui Cesla) și Zudor Alexandru. Ei au învățat tehnica împletitului la școală, au prins drag de ea și au practicat-o până când au murit. Din păcate au dus cu ei în mormânt secretul meseriei, fiindcă în urma lor nu au lăsat nici un meseriaș în acest domeniu, poate și datorită faptului că nu au fost persoane interesate să învețe și să ducă mai departe această ocupație moștenită de la strămoși, mai bine, s-au angajat la C.S.H.

O altă ocupație practică de locuitorii acestei așezări a fost tâmplăria. Cei mai buni și mai cunoscuți tâmplari au fost: Morar

Andronic, Demeter Carol (Țiki) și Hancoș Samuel care prin obiectele confecționate în atelierelor lor (mobilă necesară interioarelor caselor) și-au adus o mare contribuție la înfrumusețarea locuințelor minunaților gospodari din Peștișu Mare.

Nici casele nu au mai rămas așa cum au fost. Astfel pricepuții zidari: Demeter Samuilă (Șamu lu Peci), Feher Dénes și Feher Alexandru, Barcsi Ladislau și Buda Lazăr și-au pus în valoare îndemânarea și imaginația în construcția frumoaselor case care astăzi se pot vedea în curțile îngrijite ale tuturor sătenilor.

Nici dulgherii nu au fost mai prejos. Cei care au lucrat la înălțime și la propriu și la figurat sunt: Gherman Gheorghe (Lupu), Toma Alexandru (Panaleca), frații Demeter Carol și Ladislau și Demeter Ladislau (Peci) construind hăizașurile (acoperișurile) caselor acoperite cu țiglă sau tablă.

După ce erau gata, casele trebuiau văruiți și pictate după modelul care se purta la vremea respectivă. Comunitatea a avut și zugrăvi pe Toma Ioan (Ioviță) și Diaconescu Ion (Nelu lu Maia).

Poate că mă repet spunând că peștișenii au fost buni gospodari, dar așa a fost, fiindcă dovezi există și în prezent. Aprovizionarea locuitorilor cu carne se făcea prin grija măcelarilor Demeter Francisc (Ferike), Zudor Iosif (Brozba) și Zudor Ianăș. Și astăzi în sat avem o carmangerie respectând toate normele igienico-sanitare, amplasată în incinta gospodăriei priceputului comerciant Bulbucan Mikloș. De mic, a fost inițiat în ale comerțului cu animale, de unchiul său Bulbucan Ianoș.

Animalele folosite în gospodărie pentru munca câmpului și pentru transportul produselor trebuiau îngrijite. De aceea covăcitul a fost o altă ocupație preluată de la înaintași. Covăciile din Peștiș aveau mare căutare, ca o dovadă că meseriașii erau buni. Din relatările sătenilor am aflat despre covacii Horvat Samuel (Șamu Cicea), Feher Ladislau (Laci covaciul), Stoica Petru (Ciotega), Balog Anton și

Florea Beniamin (Beni), ultima covăcie încetându-și activitatea odată cu moartea lui Beni. La covăcie totdeauna era de lucru. Ba venea câte un om cu calul sau cu vaca la potcovit, ba trebuiau reparate uneltele de muncă din agricultură sau cine mai știe ce, dar de dimineața și până seara ciocanul cădea pe nicovală fără încetare. Iar covaciul era mai tot timpul îmbujorat fie din cauza oboselii, căci nu era o muncă ușoară, fie datorită căldurii, căci tot ce făcea trecea prin foc, iar apoi fierul călit trebuia bătut repede și bine pentru a lua forma dorită.

Apreciat pentru munca sa de calitate și solicitat de fiecare gospodar a fost tinichigiul Vinga Iosif care era calificat în această meserie, lucrând ca tinichigiu la C.F.R. Simeria. Fiind singurul din sat care practica această meserie, de multe ori nu putea face față solicitărilor.

Oamenii au avut nevoie și de cineva care să le confecționeze îmbrăcăminte și încălțăminte. N-au lipsit nici acești “creatori de modă”, căci mai ales în zilele de sărbătoare fiecare se gătea cu țoale (haine) frumoase, cu care mergeau la biserică și la petreceri. În zilele de lucru umblau cu ce aveau iar vara umblau mai mult desculți, cu toate că pantofarul Tâmpean Alexandru (Șandor), în atelierul său de cismărie le confecționa pantofi după placul și posibilitățile fiecăruia. Ileş Doni, Ileş Iosif și Gulacsi Istvan au practicat aceeași meserie, confecționând și reparând încălțăminte sătenilor.

Nici croitorii nu au lipsit. Sebesi Arpad (a lu Ioja Cătii), Cotoc Adam (Dămuț), Cărăjje Manole, mai ales în preajma sărbătorilor nu-și mai vedeau capul de treabă fiindcă așa era obiceiul ca de Paști, de Crăciun sau de Rusalii să ai haine noi, sau măcar ceva nou.

Croitoresele de damă cunoscute în sat și în împrejurimi: Tamasi Juliska, Predoni Margareta și Moldovan Clara coseau toalete pentru femeile care întotdeauna au manifestat interes pentru îmbrăcăminte lor, ținând pasul cu moda vremii respective. Eu le-am cunoscut ca niște femei foarte îngrijite și curate așa cum erau și casele în care

locuiau. Gustul pentru frumos a fost cultivat și la cele tinere și vă mărturisesc că este o plăcere să intri în casele lor și mai ales să guști din bucatele pregătite de ele.

O ocupație despre care nu se poate să nu amintesc este grădinăritul. Cel mai vestit grădinar, cunoscut în tot ținutul a fost Gherghel Ion (Ianăș), ocupație preluată de fiul său Gherghel Viorel. El aproviziona piața din Hunedoara cu semințe și răsaduri de legume din cele mai bune soiuri. Munca familiei lui era grea și migăloasă, de primăvara foarte devreme și până toamna târziu, dar și veniturile erau pe măsură. De aceea, această ocupație a fost preluată și practică de mai mulți locuitori ai satului.

Așa cum am arătat, este surprinzător faptul că acești minunați oameni, cunoscând meseriile de bază s-au descurcat pe plan local și cu construcția locuințelor și cu utilizarea gospodăriilor cu cele necesare muncii și traiului (vieții). Parcă aici ar fi răsturnat Dumnezeu carul cu hârnicie. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din cele mai vechi timpuri, cei cărora le-a fost hărăzit să locuiască în acest sat, s-au ocupat cu creșterea animalelor și cultivarea pământului. Prezența morilor pe râul Cerna, demonstrează că agricultura nu a fost o simplă ocupație, ci o necesitate pentru oamenii locului. În afară de câteva familii din sat care vindeau cereale, ceilalți le foloseau pentru nevoile gospodăriei, valorificând doar produsele lactate și laptele pe care-l vindeau locuitorilor de la oraș.

Și în acest sat s-a practicat comerțul cu produse schimb la schimb. Pădurenii veneau în sat cu brânză și o dădeau la schimb pe porumb. Moții aduceau mere, var, oale de lut și lemn de construcție. Locuitorii de pe lângă Sebeș aduceau struguri în schimbul cerealelor și așa se aproviziona gospodarul cu tot ce avea nevoie. De reținut este și aspectul comercial, dar și faptul că fiecare își avea zona lui de comerț, unde venea an de an. Astfel se câștiga încrederea în calitatea produselor comercializate.

Transportul produselor era asigurat cu mijloace proprii – căruța cu cai. Scârțâitul roților de la căruță și tropotul apăsător al cailor era însoțit de strigătul prin care își făceau reclamă produselor: “hai la mere”, “hai la var”, etc. Ei străbăteau satul ca niște adevărați negustori, oprindu-se la porțile gospodarilor care se arătau interesați să le cumpere marfa.

Astăzi se mai aude doar din când în când invitația “hai la maturoaie” a unui om nevoiaș din părțile Orăștiei care vine cu măturoaiele legate în spate, străbătând atâta cale ca să-și valorifice marfa. Acesta este Cioran Ioachim. Toamna mai vin și pădurenii cu brânză dar, nu întotdeauna oamenii au porumb să le dea în schimb și pe bani nu o vând.

În biblioteca de la Casa Parohială Ortodoxă și cea Reformată am găsit calendare și cărți vechi care la rubrica “sfaturi economice” cuprindeau îndrumări de unde sătenii culegeau informații despre:

- alegerea semințelor pentru semănat
- pregătirea pământului în vederea însămânțării
- tăierea și curățirea pomilor
- stârpirea omizilor
- îngrijirea altoilor
- iernarea oilor și pregătirea adăposturilor pentru iernat

Redau un fragment dintr-un **Îndrumător bisericesc** din anul 1949 “Seamănă grâu de primăvară, orz, ovăz, mazăre, trifoi. Sădește legume de sămânță. Pune lângă ele sămânță de cânepă, căci mirosul ei alungă fluturii. Cartofii înghețați nu-i da la vite, că-s otravă. Altoiește pomii. Pregătește straturile pentru legume și seamănă.” (martie 1949). Pentru vară oamenii primea sfaturi despre cum se adăpostesc animalele de căldură, când se cosește fânul și cum se usucă, despre conservarea legumelor de vară sau pregătirea pentru secerat.

După sfaturi urma îndemnul: “De aceea dați-vă și voi toate silințele ca să uniți cu credința voastră fapta; cu fapta cunoștința; cu cunoștința înfrângerea ; cu înfrângerea răbdarea; cu răbdarea evlavia; cu evlavia, dragostea de frați; cu dragostea de frați iubirea de oameni”.

Pentru toamnă se primeau sfaturi privind adunarea semințelor și pregătirea lor pentru primăvara următoare, săparea grădinilor, sădirea pomilor, pregătirea pivnițelor pentru depozitarea legumelor, pregătirea nutrețului, culegerea și punerea la păstrat a fructelor, executarea arăturilor de toamnă, pregătirea stupilor pentru a rezista frigului de peste iarnă. Alte îndrumări pentru agricultori puteau fi găsite și la "Pagina agricolă" a **Calendarului bisericesc** unde povețele și îndrumările erau date de specialiști.

Fiindcă oamenii nu-și lăsau lucrul ca să meargă la doctor, găseau în bibliotecă și cărți care-i sfătuiau cum să se păzească de boli ca: dizenteria, gălbenirea, sau cum să-și îngrijească copiii bolnavi de pojar, pojarul sau de vărsat de vânt. Tot de aici aflau că trebuie să se prezinte la medic pentru anumite boli și să nu folosească leacuri băbești. La medic însă ajungeau doar cei care aveau bani. Oamenii acestui sat n-au prea fost bolnavi. Cei care se prăpădeau mureau de bătrânețe. Din registrele în care au fost înregistrate decesele am aflat că în localitatea Peștișu Mare a fost epidemie de difterie în anul 1891 când în trei luni au decedat 11 copii între 2 și 11 ani și în 1900 când au decedat 7 copii între 2 și 9 ani. Cei în vârstă care se îmbolnăveau sufereau unii de boală uscată (de plămâni) alții de boală de apă (de inimă și de ficat). Foarte rar s-a întâmplat să moară de rac (cancer).

Cei mai mulți au depășit vârsta de 80 ani. Cel mai vârsnic om din sat pe care l-am cunoscut a fost Gașpar Agnes care a murit la vârsta de 100 de ani în ianuarie 1996, fiind activă până când a murit. Oamenii n-au pus preț pe viața lor spunând că atâtea zile trăiești câte ți-a dat Dumnezeu. Bătrânii considerau că soarta nu ți-o poți schimba cum vrei că "ce ți-e scris, în frunte ți-e pus". Astăzi mentalitatea s-a schimbat, cei tineri nu se mai iau după asemenea dictoane, având alte principii de viață.

Capitolul IV

INSTITUȚIILE LOCALITĂȚII

4.1. ȘCOALA

Fiecare peștișan are o dragoste adâncă, o recunoștință vie și permanentă, o cinstire continuă și fără hotar, pentru școala care l-a format și i-a îndrumat primii pași în viață.

Problema începuturilor învățământului în Peștișu Mare este destul de dificil de precizat întrucât nu a existat o preocupare în această direcție din partea forurilor competente și în special din partea cadrelor didactice.

În afară de arhiva școlii, nici un alt document nu reușește să scoată din anonimatul vremurilor trecute, fapte și date care, în mod incontestabil au existat.

Pe prima pagină a registrului matricol a anului școlar 1938-1939 am găsit o notiță: “Anul înființării școalei este 1703 ca școală confesională reformată (ce aparținea de biserică și unde se pregăteau viitorii oameni ai bisericii) iar în anul 1877 a trecut la stat”.

La 6 iulie 1877, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii cu adresa nr. 14011 trimite consistorului din Sibiu de care aparține și Hunedoara cu satele aferente o listă cu 47 de titluri de manuale și atlase ce trebuiau interzise spre a fi utilizate. Între acestea erau menționate și “Abecedarul” preotului prof. Zaharia Boiu și “Cartea întâi de lectură” a preotului prof. Ioan Popescu de la Sibiu și “Cartea de citire” apărută la Sibiu.

O dificultate uriașă a întâmpinat-o învățământul românesc din Hunedoara și din suburbii, în privința manualelor școlare. Pentru învățământul în limba maghiară nu erau probleme, în schimb pentru

cel în limba română erau dificultăți mari “bucvariu pentru pruncii cei românești care se aflau în crăiasa țară și hotarele ei” este lipsă. Primul “bucvariu” în limba română a fost semnat în anii 1775 și 1777. Aceste instrumente ale instrucției și educației elevilor au devenit pentru autorități inoperabile în procesul de maghiarizare și de aceea era necesar să fie eliminate.

În 1883 s-a introdus Legea XXX, iar în 1891 Legea XV. Ca urmare a acestor legi, vor dispărea pentru români ultimele forme de învățământ în limba maternă. Apogeul politicii de maghiarizare prin școală a fost atins prin așa-numita “Lex Apponyi” din anul 1907. Legea îi declară pe învățători “oficanți publici”, care erau obligați să depună în fața inspectorilor de stat jurământul: **“eu învățător ordinar jur pe Dumnezeu viu, ca față de maiestatea sa, regele meu apostolic, față de patria mea maghiară și față de constituția acesteia, mă voi purta cu credință tare și nestrămutată voi păzi legile sancționate ale țării, obiceiurile legale ale autorităților din țară. Asemenea datorințele împreunate cu oficiul meu învățătoresc le voi împlinii întotdeauna conștiincios cu credință și acuratețe și tinerimea încredințată îngrijirii mele o voi educa cu dragoste față de patria maghiară. Așa să-mi ajute Dumnezeu”** (art. 32).

În conformitate cu acest jurământ trebuia să se îndeplinească draconica prevedere a articolului 19 care stabilea ca un elev, cu limba maternă nemaghiară, după terminarea anului al IV-lea de școală “să-și poată exprima gândurile în limba maghiară atât cu graiul viu cât și în scris”, deci un copil dintr-un sat curat românesc după 4 ani de școală adică la vârsta de 10 ani trebuia “să converseze și să scrie la înțeles în limba maghiară”. Școlile românești trăiau momente grele dar nu se putea uita că ele au fost și trebuiau să rămână izvor “de nădejde și mângâiere”. (Arhivele statului Deva, fond “Parohii”, dosar nr.70 (Hunedoara) parchet nr. 66, an 1891-1937).

Cu toate aceste greutăți întâmpinate, școala în limba strămoșească va birui, se va perfecționa de la o etapă la alta.

Învățătorii din Peștișu Mare au făcut parte din “Asociația învățătorilor de stat” din județul Hunedoara înființată din 1902, care avea drept scop perfecționarea celor ce muncesc pe terenul luminării sufletelor neprihănite.

După izbucnirea primului război mondial în 1914, guvernul maghiar crează o “zonă culturală” în regiunile limitrofe cu România în ținutul: Brașovului, Sibiului, Hunedoarei și Caraș-Severinului. Cei 488 de învățători români din zona Hunedoarei au fost mobilizați pe front, școlile închise iar bunurile unităților românești de învățământ confiscate și trecute în patrimoniul statului austro-ungar. Predarea obiectelor de învățământ se făcea doar în limba maghiară. Preoții și învățătorii români vor protesta împotriva acestor mavalnicii și vor lupta pentru libertate și unire.

După 1918, copiii proveniți din familiile de maghiari, ai căror părinți erau angajați la întreprinderile de stat, făceau școala în limba română, făcând în limba maghiară doar orele de religie.

Cel mai vechi registru matricol existent în arhiva școlii din Peștișu Mare este cel din anul 1921-1922, când am găsit înscriși 28 de elevi la secția maghiară cls.I-III înv. Genszky Iren. Pentru următorii doi ani 1922-1923 și 1923-1924 nu s-au găsit registrele matricole.

La 26 iulie 1924 s-a adoptat **Legea pentru învățământul primar al statului**. Învățământul primar este obligatoriu și gratuit iar părinții tuturor au obligația să-și dea copiii la școală.

În anul școlar 1924-1925 au fost 5 absolvenți de clasa a IV-a la secția română, înv. Manu Ilie. În anul școlar următor apare și clasa a V-a deci școala devenise Școală Primară de 7 clase. În acest an au fost 5 absolvenți secția română, înv. Manu Ilie și doi absolvenți secția maghiară înv. Genszky Iren. În anul școlar 1926-1927 sunt 3 absolvenți de clasa a IV-a la secția română înv. Ghișoiu Agapiu și un absolvent de clasa a IV-a secția maghiară.

În anul școlar 1927-1928 pe lângă 3 absolvenți de clasa a IV-a la secția română și un absolvent de clasa a IV-a secția maghiară, apare și prima promoție de absolvenți de clasa a VII-a înv. Ghișoiu Agapiu. Aceștia au fost :

1. Drăgan Sigismund
2. Gherman Gheorghe
3. Pavelescu Ioan
4. Pădurean Zoicu
5. Toma Iosif
6. Vinga Iosif

La secția maghiară au fost doi elevi de clasa a VII-a care au fost declarați repetenți, înv. Czirjak Viola. Aceștia au fost:

1. Demeter Susana
2. Farkaș Iòszef

Am scos pe ani școlari numărul absolvenților de clasa a IV-a și a VII-a pentru a pune în evidență numărul redus al copiilor care terminau patru clase și mult mai redus al celor care terminau șapte clase. Acest lucru dovedește că starea materială a majorității părinților acestor copii nu le permitea să-și trimită copiii la școală. De asemenea interesul pentru învățatură era slab cultivat la copii, fiind mai mare interesul pentru munca în agricultură și creșterea animalelor. În general toți copiii din sat au frecventat cel puțin 2-3 ani școala, mulțumindu-se să învețe să scrie și să citească.

Cu toate aceste greutăți au fost elevi care au absolvit cu note foarte bune. Aceștia sunt următorii:

1. † Ghilea Ioan, născut în februarie 1924 în Peștișu Mare, Cătun Acei, a promovat în anul școlar 1934-1935 cls. I-IV cu zece întreg, înv. Ghișoiu Agapiu. În timp ce lucra ca muncitor la C.F.R. Simeria a terminat liceul și a lucrat apoi ca tehnician specialist la aceeași întreprindere.

2. † Farcaș Rozalia, născută la 24 octombrie 1928 în Peștișu

Mare a absolvit clasa a VII-a cu **zece întreg** la secția maghiară în anul școlar 1942-1943, înv. Szentgyörgyi Mihay. Din păcate s-a stins din viață foarte tânără la numai 18 ani.

3. † Szentgyörgyi Gyöngyver a absolvit în anul școlar 1943-1944 patru clase cu **zece întreg**, înv. Szentgyörgyi Mihay.

Câțiva din absolvenții Școlii Primare din Peștișu Mare care au avut posibilitatea să termine studii de specialitate s-au întors în sat, dăruindu-se cu pasiune meseriei de dascăl, fiind îndrumători și deschizători de drum pentru generațiile viitoare. Aceștia au fost:

1. † Biro Ștefan, învățător la secția maghiară din anul 1947 până în 1975 când s-a pensionat.

2. † Șandor Iosif, învățător la secția română din anul 1954 până în 1957 când a terminat Facultatea de Teologie și a fost hirotonisit ca preot apoi din 1961 a fost preot paroh în sat până în anul 1987 când a decedat. Între 1957 și 1961 a fost preot la Mânerău și Răcăștie.

3. Kiss Viola, a terminat Liceul Pedagogic din Odorheiul Secuiesc și a funcționat ca învățătoare la secția maghiară apoi la secția română, între anii 1959-1988.

Școala a funcționat ca Școală Primară de 7 clase până în anul 1947-1948, când a terminat un singur elev șapte clase. Acest absolvent este Suciș Teodor. Din acest an școala a devenit din nou Școală Primară de 4 clase. În anul 1948 conform Ordinului Ministerului Învățământului Public nr.138 din 22 iulie 1948 școala trece în patrimoniul statului.

Din anul 1921, paralel cu școala a funcționat și o grădiniță având ca educatoare pe doamna Pădurean Valeria care a funcționat până la pensionare (1965).

Pentru desfășurarea procesului de învățământ Peștișu Mare a avut un spațiu corespunzător. Clădirea veche a școlii se compunea din două săli de clasă, mari spațioase și două locuințe pentru învățători. Clădirea a fost construită de statul Austro-Ungar și apoi a fost donată statului român în anul 1918.

Cursurile se țineau atât dimineața cât și după-amiază deoarece atât secția română cât și secția maghiară și grădinița funcționau în același local. În 1929 s-a construit clădirea școlii cu limbă de predare maghiară, în curtea Bisericii Reformate și pe cheltuiala acesteia. Secția maghiară a funcționat și până atunci, în clădirea unde funcționa și secția română. Din 1921 secția maghiară a funcționat pe baza ordinului C. Dir. nr.10664 / 931 ca școală de sine stătătoare până în anul 1959 când s-au unificat având aceeași conducere.

Din registrele de inspecție aflate în arhiva școlii am aflat că "se cerceta" amănunțit activitatea satului Peștișu Mare privind: biserica, școala, executarea ordinelor Prefecturii.

La 21 decembrie 1934 funcționa ca școală particulară reformată, pe lângă Biserica Reformată. Din ordinul preodului reformat obiectele care trebuiau predate în limba română erau predate în limba maghiară. În același an biblioteca școlii avea 53 de cărți românești și 50 de cărți în limba maghiară. Prezența cărților în cele două limbi arată că cele două secții română și maghiară ale școlii, funcționau paralel.

Observațiile inspectorilor care au inspectat școala an de an se refereau la faptul că la secția maghiară, limba română era neglijată. Principala cauză era faptul că învățătoarea, Czirjak Viola nu vorbea corect românește. Redau din registrul de inspecție din 2 februarie 1934, pentru a argumenta afirmația de mai sus: "Nici la mine nu citit tot cărți românești din bibliotecă". În continuare se specifică faptul că "elevii știu românește de acasă, comuna fiind locuită în majoritate de români".

Învățătoarea Czirjak Viola era absolventă a Școlii Normale Maghiare din Cluj și a fost numită în învățământ în anul 1916, iar la școala din Peștișu Mare a funcționat din 1927 până în 1939.

Indicațiile inspectorilor erau "să învețe limba română și să predea metodic și obiectele care se predau în această limbă". La examenul de an din 14 iunie 1935 din 38 de elevi au promovat 32 cu următoarele calificative:

- un elev cu calificativul foarte bine
- 19 elevi cu calificativul bine
- 12 elevi cu calificativul suficient
- 6 elevi repetenți

Slaba pregătire a elevilor se datorează slabei frecvențe la școală.

În loc să învețe, copii erau puși să efectueze diferite munci în gospodărie și să îngrijească vitele. În 1937 la examenul de absolvire din 14 iunie, din 28 de elevi au promovat 25 iar trei au fost declarați repetenți. Rezultatele au fost următoarele:

- un elev cu calificativul foarte bine
- 13 elevi cu calificativul bine
- 11 elevi cu calificativul mediocru
- 3 elevi repetenți

Faptul că, cu toată exigența examinerilor erau acordate și calificative de bine și foarte bine, arată preocuparea învățătorilor pentru pregătirea elevilor, dar și faptul că elevii erau bine dotați intelectual, ținând cont că acasă munceau în loc să învețe. În acest an biblioteca școlii avea 53 de volume în limba română și 144 volume în limba maghiară.

În anul 1941 biblioteca număra 53 de volume în limba română și 301 în limba maghiară. Biblioteca școlii maghiare a fost înființată în anul 1928 de învățătoarea Czirjak Viola și număra 27 de volume din care 19 în limba română și 8 în limba maghiară.

În procesul verbal încheiat la 5 martie 1942 cu ocazia inspecției Școlii Primare din Peștișu Mare este consemnat faptul că biblioteca școlii număra 194 de volume iar a Căminului Cultural 434 de volume din toate domeniile. Din același proces-verbal rezultă că pe lângă școală funcționa și o cantină unde zilnic luau masa de prânz 22-27 de elevi săraci în special refugiați.

În anul 1945 biblioteca avea 180 de volume și 14 reviste iar cea a Căminului Cultural avea 352 de volume.

La școala maghiară soția preotului reformat gătea masa de prânz pentru elevii care stăteau mai departe de școală, în cele două cătune Acei și Tămăștelic, iar părinții elevilor contribuiau cu bani și cu produse alimentare.

Frecvența elevilor la cursuri era între 41 % și 68 %, absențele la cursuri fiind din cauză de boală și fiindcă erau reținuți la muncă în gospodărie. Începând cu anul 1959 școala a devenit din nou Școală Generală de 7 clase. Elevii care în acest an au început clasa a V-a, au absolvit 7 clase în anul școlar 1962-1963. În același an învățământul general obligatoriu a devenit general obligatoriu de 8 clase. Fiindcă localul vechi al școlii devenise neîncăpător pentru că numărul elevilor crescuse, s-a construit clădirea școlii noi unde se țin și în prezent cursurile și care a fost dată în folosință în anul 1964. La construcția școlii și-au adus un aport substanțial oamenii din sat (nu numai elevii și părinții lor) au fost mobilizați la transportul cărămizilor a lemnului de construcție și la efectuarea muncii de “holoangăr” pentru a nu mai plăti alți oameni. Tot economie s-a făcut prin mobilizarea familiilor de a da zilnic mâncare constructorilor.

La ciclul gimnazial erau clase paralele cu câte 28-30 elevi și făceau cursuri dimineața, fiind și elevi navetiși din satele învecinate, iar ciclul primar își desfășura cursurile după amiază. Prima promoție cu 8 clase a terminat în anul școlar 1964-1965.

Clasa a VIII-a A, dirigintă prof. Săuca Natalia (pentru clasele V-VII) și Țprof. Plămădeală Ion (pentru clasa a VIII-a).

1. Bran Olimpia
2. Bunea Ion
3. Boti Petru
4. Berchi Dionisie
5. Chicu Sotir
6. Dănilă Evelina

7. Demeter Alexandru – premiul al III-lea
8. Feher Alexandru
9. Florea Zenovia - premiul I
10. Mihonesc Arghir †
11. Nagy Ema
12. Nistor Eugenia †
13. Popa Silvia
14. Popa Georgeta
15. Rus Maria
16. Rusu Ion – premiul al II-lea
17. Roman Maria
18. Ruja Traian
19. Șerban Doina
20. Trif Maria
21. Tîmpean Ovidiu †
22. Tomovici Dinu
23. Toma Iulus
24. Vlaic Rodica
25. Vlaic Gheorghe
26. Zudor Arpad
27. Crîsnic Liuța

Clasa a VIII-a B dirigită prof. Stoica Ion

1. Avram Margareta
2. Bojan Ioan
3. Dan Mariana
4. Drăgan Lucia – premiul I
5. Finișer Maria
6. Iojesc Maria
7. Iovescu Elisabeta †
8. Lazăr Gheorghe †

9. Luca Violeta
10. Marc Valentin
11. Marian Valentina
12. Matei Silviu
13. Mihai Vasile
14. Miron Eugen
15. Nicoară Ioiel – premiul al II-lea
16. Pavel Ioan
17. Raita Iosif
18. Rosnovan Ecaterina
19. Rosnovan Olga
20. Stanciu Nicolae
21. Șerban Ion
22. Șerban Tiberia
23. Teleagă Georghe – premiul al III-lea
24. Toma Elena
25. Turbuț Ioan
26. Voinea Gheorghe
27. Zuică Victor

Școala a funcționat cu clase paralele până în anul școlar 1985-1986, când a rămas un singur rând de clase, fiindcă numărul elevilor a scăzut. Din același motiv s-a desființat și secția maghiară clasele I-IV, în anul 1987.

Elevii care terminau clasele primare la secția maghiară treceau din clasa a V-a la secția română, iar cei care doreau să continue școala în limba maternă aveau posibilitatea de a-și satisface această dorință înscriindu-se la Școala Generală nr. 6 din Hunedoara, care are și clase de gimaziu cu limbă de predare maghiară.

Din rezultatele obținute de elevi la examenele de absolvire a clasei a VIII-a s-a putut observa că unii elevi au obținut note sau calificative foarte bune. Dintre aceștia doar o mică parte au putut

urma și termina un liceu sau o facultate. Dintre absolvenții școlii din Peștișu Mare până în 1950, doar 5 au terminat o facultate.

1. † Șandor Iosif, născut la 12 ianuarie 1926, absolvent a 7 clase în anul 1935-1936 și a Facultății de Teologie.

2. † Toma Alexandru, născut la 26 martie 1928, absolvent a 7 clase în anul 1941-1942, Institutul Politehnic “Traian Vuia” Facultatea de Mecanică

3. Gherghel Liviu, născut la 27 aprilie 1936 absolvent a 4 clase în anul 1946-1947, Facultatea de Matematică

4. Avramescu Oliviu, născut la 4 noiembrie 1937 absolvent a 4 clase în anul 1947-1948, Facultatea Energetică secția Electroenergetică București.

5. Gherghel Leonora, născută la 11 ianuarie 1939 absolventă a 4 clase în anul 1948-1949, Facultatea de Fizică.

La realizarea lor pe plan profesional a contribuit inimosul învățător † Ghișoiu Agapiu un om cu o rară vocație didactică și cu o mare dăruire pentru pregătirea elevilor și pentru cauza învățământului.

Spre deosebire de alte localități Peștișu Mare a avut privilegiul de a avea învățători calificați. Nici măcar pentru o scurtă perioadă de suplinire în caz de boală sau satisfacerea stagiului militar nu au fost angajați învățători necalificați. Aceștia chiar dacă nu au avut cele mai bune condiții de muncă privind desfășurarea procesului de învățământ, prin munca și exemplul lor au contribuit din plin la reușita elevilor străluciți pe care i-am amintit mai sus. (extras din registrele de inspecții)

Din promoțiile care au terminat gimnaziul după 1963, un număr apreciabil de tineri au devenit învățători, educatoare, profesori, ingineri, medici, subingineri, maiștri, asistente medicale, meserii care erau erute de noua structură socială. Voi nominaliza mai jos fără pretenții de a epuiza listele pe intelectualii satului, aceia care prin

efortul minții lor au făcut ceva mai mult decât ceilalți consăteni, dovedind că muncind reușești să faci ce ți-ai propus. Strădania lor nu a fost zadarnică fiindcă rezultatele se văd. Având în vedere coordonatele profesionale variate, cei care au fost “chemați spre carte”, terminând o facultate sunt:

1. Biro Csaba
2. Berevoiescu Stela
3. Miclea Aurel †
4. Palcău Nicolae
5. Țoțonea Pompiliu
6. Rusu Ion
7. Florea Zenovia
8. Zudor Alexandru
9. Zudor Andrei
10. Florea Maria
11. Berevoiescu Marin
12. Moldovan Andronic †
13. Zudor Ludovic
14. Demeter Lidia
15. Giurgiu Nicolae
16. Moisă Anișoara
17. Florea Lucia
18. Cotoc Corina
19. Florea Ion
20. Csanadi Ecaterina
21. Pădurean Sonia
22. Costea Sergiu
23. Călugăr Gelu
24. Drăgan Gheorghe
25. Șerban Virgil
26. Straton Cornel

27. Macarie Ion
28. Furdui Marcel
29. Roșca Cornelia
30. Mariș Mircea
31. Mariș Dorel
32. Ispas Ion
33. Marin Mihaela
34. Demeter Ladislau
35. Demeter Lehel
36. Vinga Felicia
37. Cîndea Alexandru
38. Toader Dorina
39. Iuhosz Ladislau
40. Cristea Valentin
41. Cristea Ion
42. Cristea Maria
43. Cristea Simona
44. Cristea Elena
45. Blaga Lucian
46. Blaga Gabriel
47. Gherghel Liliana
48. Pădurean Călin
49. Bozan Aurel
50. Moisă Eugenia
51. Herț Silvia
52. Burtă Hortenzia
53. Marc Viorel
54. Iușan Constantin
55. Demeter Emma
56. Pașca Marcel
57. Palaghiu Adrian

58. Roșca Emil
59. Gabor Valentin
60. Vesa Gabriel
61. Meșter Darius
62. Meșter Mariana
63. Raț Claudia
64. Zudor Erica
65. Potopea Alexandru
66. Matyas Magdalena
67. Poenar Adina
68. Cozma Angela Cornelia
69. Magdalena Ana
70. Brănețiu Viorica
71. Farkaș Levente
72. Vochița Mihaela
73. Vilcu Daniela
74. Demeter Ciprian
75. Kellenberger Alice
76. Bulbucan Monica
77. Nacu Daniel
78. Stănilă Alin
79. Gherghel Monica

Învățători:

1. Biro Ștefan †
2. Kiss Viola
3. Șandor Clara
4. Bulbucan Alexandru
5. Pilț Olga
6. Șandor Angela
7. Cosma Angela
8. Roșca Lăcrămioara

Educatoare:

Stoica Elena

În prezent studiază la diferite facultăți următorii:

1. Costineanu Alina
2. Costineanu Dan
3. Demeter Melinda
4. Ilea Mirabela
5. Feher Monica
6. Matei Ramona
7. Costea Iuliana
8. Bordean Anca
9. Buțiu Camelia
10. Nacu Mihaela
11. Muntean Flaviu
12. Danifield Conceta
13. Stănilă Claudiu
14. Cioară Andreea
15. Oprea Bogdan
16. Matei Eugen
17. Flore Daniela

Profesorii și învățătorii care și-au adus contribuția la desfășurarea procesului de învățământ de la 1921 și până în prezent sunt următorii:

Foști învățători:

- Genszky Iren †
- Manu Ilie †
- Ghișoiu Agapiu †
- Trandaf Vasile †

- Czirjak Viola †
- Szekely László †
- Soos Viorica †
- Boldin Petru †
- Csernay Maria †
- Szentgyörgyi Mihay †
- Csösz Gavril †
- Pataky Iánoş †
- Loi Leopold †
- Sicomaş Cornel †
- Marcu Nicolae †
- Şandor Iosif †
- Şandor Adela
- Raţiu Maria
- Biro Ştefan †
- Kiss Viola
- Matcovici Irina †
- Ţepeş Maria
- Focht Piroasca
- Matei Angela
- Fechete Finica
- Bodrean Maria
- Crisovan Maria
- Bogdan Eugenia
- Bologi Valeria
- Muntean Ilie †
- Şandor Angela

Învățătorii care își desfășoară în prezent activitatea:

- Bolinger Ghizela
- Nan Sanvina
- Dobra Mihaela
- Izele Larisa

Cadrele didactice care și-au desfășurat activitatea la grădiniță:

- Pădurean Valeria †
- Scurtu Nicolita
- Stei Simona
- Stoica Elena
- Ciorchina Mihaela

La ciclul gimnazial au predat următorii profesori:

- Radu Cornelia
- Bija Maria
- Vasiliu Antonia
- Săuca Natalia
- Jula Viorica
- Duma Ana
- Stoica Ion
- Sturek Ervin
- Doboly Etelca
- Stoica Smărăndița
- Vasu Lia
- Dup Marieta
- Plămădeală Ioan †
- Albu Petru
- Bucerzan Adriana
- Antonescu Sevastiana
- Kiseky Sofia
- Cotar Maria
- Figuli Elena
- Babici Elisabeta
- Marton Ana
- Susan Catalina
- Petrescu Eugenia

- Loydl Sigrun-Edda
- Ciutina Cornelia
- Hulea Eva
- Grănescu Elena
- Hernea Dumitra †
- Cîrlan Medina
- Maxim Maria
- Cioanca Abel
- Scurtu Angela
- Zăgăicean Floarea
- Nistor Dorin
- Pricop Adriana
- Rusu Livia
- Petre Ana
- Bunea Mioara
- Ilca (Burza) Mihaela
- Demeter Zenovia
- Petreu Emil
- Lupu Claudia
- Mihăilescu Carmen
- Chitaru Carmen
- Onea Dorina
- Conta Cornelia
- Oneț Dorian – preot

Școala Generală din Peștișu Mare a fost condusă de următorii directori:

- Biro Ștefan (1959-1964) †
- Stoica Ioan (1965-1980)
- Rusu Livia (1980-1989)
- Petreu Emil (1989-și în prezent)

Foști elevi cu rezultate deosebite:

- **Cristea Maria** s-a născut la 7 noiembrie 1968 în Hunedoara. A terminat Liceul Sanitar din Hunedoara în anul 1987 ca șef de promoție. În 1993 a terminat Facultatea de Medicină din Cluj Napoca. La terminarea facultății a fost admisă prin concurs la studii în Franța pentru specialitatea psihiatrie. Acolo s-a specializat în cardiologie, iar în prezent lucrează ca medic cardiolog la o clinică de cardiologie din Paris.

- **Cristea Simona** s-a născut la 14 februarie 1974 în Hunedoara. A terminat Liceul de Matematică-Fizică din Hunedoara în anul 1992 și Facultatea de Fizică Tehnologică din Cluj Napoca unde a intrat pe primul loc și a terminat ca șef de promoție. După terminarea facultății a fost admisă la Ecole Polytechnique din Paris. În anul al doilea de studiu a lucrat șase luni la NASA, deoarece proiectul la care lucra împreună cu profesorul ei a prezentat interes pentru cercetătorii de acolo. În prezent lucrează la firma "L'air liquid" din Paris.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- **Demeter Ciprian** s-a născut la 10 ianuarie 1976 în Hunedoara. În 1994 a terminat Liceul Teoretic din Hunedoara ca șef de promoție. În 1998 a terminat Facultatea de Matematică din Cluj Napoca unde a intrat pe locul I, declarat la absolvire șef de promoție cu media 10. A fost admis la doctorat în SUA la University Of Illinois at Urbana – Champaign unde este și în prezent. A publicat articole și probleme în American Mathematical – Monthly. În timpul studiilor predă analiză matematică la aceeași universitate.

4.2. BISERICA

Prezența formațiunilor politice românești nu poate fi concepută în afara creștinismului. Din acest punct de vedere trebuie să precizăm că Ținutul Hunedoarei care făcea parte din "Țara Hațegului", țară ce era parte din Țara lui Litovoi, avea un ierarh

creștin propriu. A. Norocel a ajuns la concluzia următoare: "creștinismul s-a răspândit la geto-daci odată cu romanizarea lor". Mai mult decât atât creștinismul a avut o contribuție importantă la romanizarea lor. Urmele romane și daco-romane din spațiul localității Peștișu Mare devin implicit dovezi ale vechimii creștinismului aici. În timpul năvălirilor, Biserica Ortodoxă și credincioșii săi au fost prizoniți. În prima parte a existenței creștinismului la noi, asupra bisericii s-a exercitat o puternică influență latină, fapt dovedit pe cale lingvistică (Dumnezeu, cruce, botez, biserică, credință, cuminecare, ...), apoi greacă (episcop, mitropolit, arhimandrit, egumen) iar în ce privește serviciile și alte rânduieli bisericești se folosesc cuvinte de origine slavonă (utrenie, vecernie, sfeștanie...).

Prima biserică, construită din lemn, cu hramul "Toți sfinții", a ars în timpul celei de-a doua invazii a tătarilor (marii tătari) în anul 1241. În cătunul Tămăștelic, în locul unde se află cimitirul a fost găsită o piatră care se presupune că a fost Sfântul Prestol (masa de altar). Aceasta a fost așezată pe un picior de ciment și protejată cu un acoperiș de tablă de către Bozan Toma, unul dintre credincioșii din acest cătun. Nu s-a putut preciza în ce perioadă a fost construită, existența ei fiind dovedită în documentele care vorbesc despre această biserică, ca existând între cele două invazii tătare.

Un alt document referitor la revolta țăranimii împotriva aservirii obștiilor sătești arată că singura dovadă a acestei revolte ar fi distrugerea în anii de domnie a lui Ladislau IV (1272-1290) a bisericii cu hramul "Toți sfinții" din Peștișu Mare. Data 1272-1290 pare cam imprecisă pentru a documenta o răscoală în 1277 (Radu Popa).

La sfârșitul sec. al XI-lea în satele dependente de nou-întemeiata episcopie de Alba Iulia, situate în partea de nord a Streiului au fost înălțate destul de multe biserici de zid, atestate direct de izvoarele scrise.

Informația despre care nobilii de la Peștișu Mare își țineau pe la 1270-1280 în biserică diplomele de proprietate, desigur și alte bunuri de valoare, permite ipoteza că acolo se afla în acel timp cel puțin o încăpere cu caracter întărit. “DIR., C XIV, p. 14”

În documentul privind procesul de la 1302 se spune că în biserică se afla lada ce conținea actul obținut de la capitlul din Alba Iulia privind proprietatea unui pământ care ținea de învecinatul Cristur, pe care “nobilii de Pestus” l-au cumpărat “patru ani după “marii tătari”.

După distrugerea acestei biserici cu hramul “Toți sfinții”, care fusese probabil construită odată cu constituirea comunității, ca să acopere necesitățile spirituale, a fost construită altă biserică din piatră. Nici la aceasta nu se cunoaște exact anul zidirii.

În cătunul Acei, pe locul unde este și un cimitir se pot vedea urmele unei alte biserici, despre care bătrânii satului spun că a fost reformată. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Referitor la actuala Biserică Reformată am găsit următoarea informație: “Inventarele bisericilor reformate ale Hațegului nu conțin decât rare referiri la obiectele de cult cu o vechime deosebită. Un foarte interesant exemplu, care provine de la biserica reformată a Peștișului de Jos, ne lămurește asupra modalităților destul de neașteptate prin care se constituiau inventarele bisericii reformate. La 1799, în biserica menționată se găsea un disc (farfurie) de argint care purta pe el inscripția chirilică “Mitropolitul Serafim”. Ar putea fi vorba despre mitropolitul Țării Românești, din a doua jumătate a sec. al XVI-lea. Prin cine știe ce capriciu istoric piesa respectivă a ajuns la Peștiș”.

Documentul spune în continuare că piesele din prima jumătate a sec. al XVII-lea sunt încă destul de rare. Înmulțirea lor începe abia la finele veacului. Chiar dacă multe tezaure bisericesti au pierit, structura inventarelor de felul celor amintite mai sus, reflectă fără

îndoială o stare de fapt generalizată (Adrian Andrei Rusu – Căituri și biserici din Țara Hațegului până la 1700).

În anul 1910 românii din Ardeal erau 1.761.458 iar în 1912, 1.878.320, împărțiți în patru dieceze, în 62 de protopopiate, 2.756 parohii cu 2.007 preoți.

Românii din Ardeal au conviețuit cu credincioșii altor confesiuni (romano-catolici, greco-catolici, armeno-catolici, biserica evanghelică reformată sau calvină, biserica evanghelică luterană sau protestantă, biserica unitară, biserica izraelită).

În Peștișu Mare acum sunt două biserici care adăpostesc adunarea credincioșilor în timpul slujbei.

Biserica Ortodoxă a fost construită aproximativ în sec. XV-XVI (1630-1650). După cum s-a transmis din tată-n fiu un rol important în construcția bisericii l-ar fi avut Costea Aron care nu mai are urmași și despre care se știe c-ar fi venit de prin părțile Hațegului. BCU Cluj / Central University Library Cluj

În centrul satului se găsește Biserica Reformată despre care am găsit informații într-un registru de procese verbale în care se ținea evidența activității bisericii. Cu ocazia sfințirii Bisericii Reformate, după reparația capitală din 1959, preotul în activitate Szentgyorgyi Mihaly a făcut un istoric al bisericii. Toate informațiile despre biserică care se găsesc în acest proces-verbal, preotul le-a aflat de la bătrânii satului: Biro Sandor, Demeter Laszlo, Szentpali Laszlo. La rândul lor ei au auzit de la bunici și străbunici, că biserica este mai veche de 500 de ani.

În mod deosebit, Biro Gyorgy a dat informații pe care le aflase de la tatăl său care în 1959 ar fi avut 110 ani. Familia lui a avut strânse legături cu biserica care, spune el, a fost construită în sec. XII-XIII. Afirmarea sa se bazează pe faptul că zidul a fost construit din cărămidă subțire arsă și piatră cimentate cu var nestins pe care se turna apă. În acest mod erau construite și castelele care datează din

aceeași perioadă. Copil fiind, Biro Gyorgy spune că a văzut pe pereții bisericii picturi care reprezentau pe cei 12 apostoli și pe Iisus Cristos. Biserica avea formă de pătrat, iar partea unde este orga a fost atașată mai târziu. Cam pe la 1850 a ars acoperișul și turnul, singura parte care se păstrase din vechea construcție. După această dată biserica a suferit mai multe renovări.

Datorită grosimii zidurilor, din cauza greutatei lor, biserica s-a afundat. La reparația din 1922 zidul a fost ridicat cu 1 m. În 1935-1936 a suferit o nouă mare renovare, când s-a făcut subzidire și s-a întărit temelia cu piatră și beton, iar tencuiala a fost dată jos de jur împrejur, până la înălțimea de 1 m, fiindcă era acoperită cu mucegai.

Lucrările s-au efectuat sub conducerea inginerului Wagner, care a avertizat conducerea bisericii că este absolut necesară subzidirea, altfel biserica se va dărâma. Pentru această reparație, când s-a refăcut și acoperișul, o mare parte din cheltuieli au fost suportate de prof. Kendeffy Gaborne, care a dat suma de 15.000 lei. Până la apariția acestei monografii nu s-au studiat și nu s-a publicat nimic despre aceste fresce deci, nu se poate concluziona cărui cult i-au aparținut, numai ele putând dovedi dacă a fost biserică ortodoxă sau catolică. Despre existența lor avem și mărturia preotului ortodox Șandor Iosif și a celor care au lucrat la restaurarea bisericii. Aceste picturi se găsesc sub zugrăveală.

La 1912-1913 biserica a fost vizitată de Nicolae Iorga care a căutat Pisania, fiind una din cele mai vechi biserici din țară, dar nu a găsit nimic. În lucrarea "Pagini alese din însemnări din călătorie din Ardeal și Banat" apărută în 1917 scrie: "Se pare că în timpuri a fost pe aici o puternică populație ungurească venită din părțile Bălgradului, poartă pe unde stăpânirea străină a intrat în Ardeal. Acuma Ungurii se mai află în patru sate: Cristurul și Peștișu (de sus și de jos), Hășdat

și Răcășdia.” Despre școală spunea că “școala de Stat lucrează înviersunat pentru a trezi o conștiință străină în acei care vin dintr-o altă viță și pentru a strivi pe a noastră la cei ce-au fost Români din vechi timpuri cu toată întâmplătoarea nemeșie și urmările ei”.

În 1627 de când datează cea mai veche matricolă, biserica apare ca Biserica Reformată. Este declarată monument.

Biserica Ortodoxă a fost construită aproximativ între anii 1630-1650. Fiind foarte veche, a cunoscut mai multe renovări, astfel este și astăzi funcțională. Materialele diferite din care a fost construită (piatră, cărămidă, chirpici) pot fi dovada că a fost construită în mare grabă, ortodocșii rămânând într-o anumită perioadă a istoriei fără biserică atât de necesară necesităților spirituale.

Perioada interbelică înseamnă un avânt al ortodoxiei hunedorene. Atunci a început construcția unei biserici ortodoxe în Peștișu Mare care însă nu s-a finalizat. Deputatul liberal Constantin Bursan a donat pentru construcție 100.000 de cărămizi. Pentru a termina construcția bisericii el a cerut în schimb voturi care să-i asigure succesul în alegeri. Deoarece nu a primit voturile solicitate, a întrerupt finanțarea construcției bisericii. În această perioadă Constantin Bursan a construit Catedrala Ortodoxă din Hunedoara și Biserica Ortodoxă din Batiz. Între anii 1956-1957 s-a turnat fundația folosindu-se 200 de saci de ciment. Din motive necunoscute, autorizația de construcție nu s-a aprobat iar lucrările au fost pentru a doua oară abandonate. În acel timp din consiliul de conducere al bisericii făceau parte: Gherghel Ion (Bonticu), Drăgan Petru (Pătruțan), Peniță Ladislau, Drăgan Gheorghe (Gioancă), Raita Petru (Pătruțu lu Raita), Șandor Iosif, Drăgan Alexandru, Vinga Aron și Toma Iosif (Ioviță)-epitrop.

În anul 1961 cărămida, care era depozitată pe fundație pentru a continua construcția bisericii, a fost luată și folosită la construcția grajdului CAP-ului. Transportul cărămizilor a fost asigurat de

oamenii din sat cu carele trase de boi, din ordinul celor din conducerea CAP-ului.

După 1989, pe baza mărturiei locuitorilor care cunoșteau trista poveste a materialelor de construcție cărora le-a fost schimbată destinația, s-au recuperat cu multă greutate abia 18.000 de cărămizi din cele 100.000, împreună cu țigla și lemnul pentru acoperiș. Aceste materiale au fost recuperate numai după ce o mare parte din săteni au renunțat la creanțele ce le reveneau din patrimoniul fostului CAP membrilor și moștenitorilor lor, între ei se află și mulți reformați. Documentele doveditoare se află la consiliul parohial ortodox.

În momentul de față construcția bisericii este destul de avansată, ajungându-se la acoperiș. Lucrările se desfășoară destul de lent din lipsa banilor, dar credincioșii ortodocși au credința că în curând vor avea un nou locaș de cult. Când va fi terminată noua biserică, cea veche va fi transformată în capelă.

Deși sunt două culte religioase în sat (majoritare), există o armonie între credincioși participând fără a ține cont de religie la slujbe atât în Biserica Ortodoxă cât și în cea Reformată, la cununii, la înmormântări, la pomenirea morților (1 noiembrie), sau în săptămâna de rugăciune. La înmormântări trag clopotele la cele două biserici indiferent de religia decedatului.

Această bună înțelegere care datează din vremuri îndepărtate dovedește că acești credincioși la început au avut un singur crez o singură biserică. Majoritatea familiilor fiind mixte este încă o dovadă a faptului că nu s-a ținut cont de apartenența la o religie sau la alta.

Cu ce fel de greutate s-or fi confruntat strămoșii noștri nu știu decât cei ce se odihnesc în pământul vechi de când lumea a celor două cimitire pe care doar drumul le desparte.

Pentru a nu mai fi nevoiți să-și îngroape morții în locul unde a fost îngropat cu ani în urmă alt decedat, cimitirele au fost lărgite. Cimitirul ortodox a primit 50 arii de pământ ca donație de la Borca

Gheorghe. Cimitirele acum fiind destul de spațioase majoritatea familiilor și-au construit cavouri. În cimitirul ortodox au acces pentru înhumare și cei din Hunedoara, care aparțin parohiei Peștișu Mare. Peste drum de cimitirul ortodox se află cimitirul reformat și cel al cultului baptist și penticostal.

După al doilea Război Mondial (1920-1930) în sat au apărut bapțiști și penticostali, odată cu venirea străinilor în căutare de lucru. Feher Alexandru (Duduc) a fost cel care a înființat confesiunea baptistă în Peștișu Mare. După ce a luat legătura cu penticostalii din Deva au trecut toți la această confesiune. Casa de rugăciune a fost amenajată în mai multe locuri, spațiul fiindu-le pus la dispoziție de familiile ce aparțineau acestei confesiuni. După câțiva ani s-au scindat în bapțiști și penticostali. Acum cele două confesiuni au fiecare biserică unde se întâlnesc la orele de rugăciune duminica și joia.

Ceea ce remarcăm este toleranța confesiunilor religioase, dar și a marilor culte față de acestea. Nu se cunosc cazuri de neînțelegere între credincioși.

Voi aminti preoții care au slujit la cele două biserici, ortodoxă și reformată. La altarul Bisericii Ortodoxe până în anul 1856 a slujit Petru Papp. Din 1856 și până în 1892 a fost preot Pinciu Ioachim, acestuia urmându-i fiul său Pinciu Ioan care a slujit până în 1938. Din acest an parohia a fost ocupată de părintele Lăslău Dumitru căruia i-a urmat părintele Rudeanu Ieronim. Între 1961 până în 1987 a slujit părintele Șandor Iosif. Din anul 1988 la cârma parohiei este părintele Oneț Dorian care împreună cu credincioșii ortodocși a reînceput construcția noii biserici. La construcție enoriașii contribuie cu bani (donații), cu mâncare pentru constructori și cu munca de "holoangăr".

Comitetul parohial în activitate este format din următorii credincioși:

- Stanciu Ioan – epitrop
- Pop Alexandru

- Suciu Teodor
- Raț Candin
- Vinga Aron
- Macarie Ion
- Bran Ion
- Gabor Crăciun
- Mariș Alexandru

La Biserica Reformată au slujit următorii preoți:

- 1883-1905 Thamó Gyula
- 1905-1907 Kovács Sándor
- 1907-1910 Muzsnai Ödön
- 1910-1920 Fekete Iános
- 1920-1928 Orván József
- 1928-1929 Csösz Gába
- Gogely Ferenc
- Lucács László
- 1929-1964 Szentgyörgyi Mihály
- 1964-1988 Nagy Józef
- 1988-1990 Dobai László
- 1990-1999 Gáspár György
- din 2000 Orban Edit

Comitetul parohial reformat în activitate este format din următorii credincioși:

- Demeter Karoly – gondnok
- Demeter Iózsef
- Zudor Iózsef
- Demeter Károly - fiu
- Feher Károly
- Bende Arpád
- Barcsi László

- Feher Dénes
- Zudor László
- Demeter Ferenc
- Demeter Sándor
- Zudor Sándor
- Csanadi László
- Feher Sándor

Merită să amintim fam. Pinciu, o familie de intelectuali ai satului. Din această familie Pinciu Ioachim și Pinciu Ioan (fiul) au fost preoți în sat terminând Facultatea de Teologie. Fiii acestuia Pinciu Liviu și Pinciu Cornelia au fost și ei licențiați. Pinciu Liviu a terminat Facultatea de Drept iar Pinciu Cornelia a terminat Conservatorul din Viena și a fost prim-solistă a Operei din București și Cluj. Fiul lui Pinciu Liviu, Pinciu Romulus a terminat Facultatea de Medicină și a profesat ca medic în Deva. Fiica sa Pinciu Lia a terminat Facultatea de Științe Economice din Cluj unde a și profesat ca economistă. Ficele acesteia Angela și Mirela au terminat Facultatea de Matematică din Cluj. Pinciu Liviu, fiul lui Pinciu Romulus a terminat Academia de Științe Economice din București. Soția lui Pinciu Romulus, Maria a terminat Facultatea de Filologie și a fost profesoară de Limba română în Deva. Pinciu Liviu a fost notar.

4.3. CĂMINUL CULTURAL

O altă instituție de cultură importantă a localității a fost construită la fel ca și biserica și școala cu contribuția tuturor locuitorilor. Încă de când a fost terminată construcția, activitatea Căminului Cultural a fost subordonată școlii, director fiind directorul școlii.

Clădirea are un singur nivel unde se află o sală mare de spectacol cu scenă și anexe: două camere mici, una pentru pregătirea “artiștilor” iar alta pentru protocol, o sală ocupată de medicul de

familie, o sală ocupată de un bar, o altă sală în care este magazinul alimentar și o altă sală mai mică alăturată.

Până când s-a construit această clădire, activitățile culturale s-au desfășurat în casa evreului Saiden Ștefan după ce-a fost naționalizată.

În anul 1979 grupul vocal condus de doamna prof. Mureșan Elisabeta a ajuns până în faza interjudețeană a Festivalului “Cântarea României”, unde a obținut locul al II-lea. La fel și echipa de dansuri pregătite de domnul profesor Stoica Ioan a obținut rezultate bune la concursurile de dansuri populare faza județeană.

După 1989 activitatea culturală a căminului a fost abandonată așa cum s-a întâmplat în multe localități ale județului. Acum aici se organizează serbările școlare și nunțile.

4.4. TRANSPORTUL

Transportul, spre Hunedoara și Deva, era asigurat până în 1990 cu autobuze de stat, iar după 1990 este asigurat de angajații mai multor firme particulare de maxi-taxi, care circulă din 15 în 15 minute. Aceste firme sunt: S.C. CAROLA-SECA IMPEX S.R.L. administratori frații Crețu, S.C. CORVINTRANS S.A. și S.C. NEBOISA S.R.L.

În localitate este și stație CFR. Cei care aleg trenul ca mijloc de transport au la dispoziție trenuri atât spre Hunedoara cât și spre Simeria. Linia ferată a fost construită pe malul stâng al râului Cerna.

Majoritatea familiilor din sat au mașină proprie cu care se deplasează după nevoie chiar și la munca câmpului.

Capitolul V

CULTURĂ – OBICEIURI POPULARE

O populație, indiferent unde trăiește nu poate supraviețui în afara spiritualității sale, a producțiilor care le-a creat cu scopul stabilirii unei legături indisolubile între om și suflet.

Cultura Peștișului fie populară sau culturală este strâns legată de credința religioasă, de etnia din care face parte. Deoarece începuturile oricărei culturi este și are un caracter religios, nu poate fi separată de religie. Primele creații culturale nu au autori cunoscuți. Ei sunt acei oameni care prin creațiile lor au hrănit sufletele a numeroase generații, care le-au păstrat și le-au transmis prin viu grai dezvoltându-le secol de secol.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5.1. OBICEIURI ȘI TRADIȚII

În această localitate sunt cunoscute obiceiuri legate de anotimp, de muncă, de viață și de moarte. La sărbători mai ales, în sat era mare veselie. Oamenii, cu mic cu mare se adunau la “joc”, unde cântau și jucau până la lăsarea serii. Rareori îi prindea noaptea la astfel de petreceri.

Dansul era însoțit de strigături:

Ia fă locu de-nvârtit

Că-i cam rău de prăvălit.

Această strigătură avea rostul său. Îi atenționa pe cei prinși în focul jocului că terenul nu era “oblu”, dar și atenționa perechile pentru a nu se împiedica în ponturile executate cu măiestrie în timpul dansului.

Tinerii intrați și ei în joc strigau:

Nu te uita că mi-s mic

Nu-i nimica că-s voinic.

Alții se făleau cu familia din care făceau parte:

Frunză verde de măcriș

Eu-s fecior de la Peștiș.

Și iar verde-a macului

Eu-s fecioru diacului.

Alte strigături stârneau hazul celor care priveau de pe margine.

Pe sub rocie vânăță

N-am mai fost de sâmbătă.

Pe sub rocie de bumbac

Drac să fiu de nu mă bag.

(Culese de la Drăgan Gheorghe)

Când băieții își nimereau perechea potrivită o lăudau strigând:

Dragu-mi cu cine joc

Că miroas-a busuioc.

Dragu-mi cu cine săr

Că miroas-a cânăpăr.

Băieții ticluiau câte-o strigătură și pentru fetele mai bătrâne rămase nemăritate dar și pentru cele făloase. Este remarcabilă spontaneitatea creației prin versificarea diferitelor situații. La satirizarea fetelor concură ironia și hazul.

Cei cu cioareci nu-ndrăznesc

Cei cu nădragi nu sosesc.

sau:

Mândra de făloasă tare

Nu știe mere pă cale.

Cân îi cină lunecă,

Cân îi praf se-npiegică.

(Culese de la Vinga Aron)

Unele strigături erau legate de evenimente din viața oamenilor.

*Pă mireas-o ceamă Cati
Și pă bagea Farkas Doni.*

(Culeasă de la Farkas Cati)

Este vizibilă bucuria fetei care fusese cerută de nevestă, poate chiar la acel joc și dorința ei de a face cunoscută această bucurie a ei tuturor consătenilor.

Cei care mai greșeau pasul dansului îi asigurau pe parteneri că a fost din neatenție nu din neștiință:

*Nu te uita că-l smintesc
Mintenaș îl răpălesc.*

(Culeasă de la Vinga Clara)

Seara, în zilele de sărbătoare la lumina firavă a lămpii cu gaz sau în zilele de lucru la șezători spuneau povești cu zâne și feți-frumoși sau cu strigoi, pe care cei care aveau harul povestirii le auziseră de la bătrânii din sat sau din alte sate. Deși păreau povești, cei care le povesteau susțineau că unele ar fi adevărate. Așa este cea despre ciumă. V. C. povestește că străbunicu ei era jitar (paznic la câmp). Într-o noapte după ora 12 a plecat, așa cum făcea în fiecare noapte să păzească hotarul cultivat cu cereale. La o răscruce din sat s-a întâlnit cu o femeie care avea o înfățișare ciudată. I s-a aruncat în spate și i-a spus s-o ducă acasă ca s-o "cășcige" și s-o pieptene. Speriat a făcut cum a zis ea. Acasă împreună cu nevasta au spălat-o și i-au descâlcit părul cu piptenele cu care se scarmână lâna. Atunci au văzut că în loc de laba piciorului avea copite. Copiii, care dormeau pe vatra cuptorului, s-au trezit și o înțepau cu bețe de cânepă aduse în casă pentru foc și ea mârâia ca un câine. Când a fost gata "cășcigată" a luat-o în spate și a dus-o de unde o luase, așa cum îi ceruse.

Atunci femeia i-a spus că ea este **ciuma** și pentru binele pe care i l-a făcut nu se va îmbolnăvi de această boală "neam-nemzatul" lui. Și așa a fost, fiindcă nu doar familia lui a fost ferită de această

boală, ci satul întreg, cu toate că în jur, ciurma a făcut multe victime. Cel care a purtat-o în spate a zăcut o lună și de spaimă și de urât fiindcă mirosea îngrozitor, dar apoi s-a făcut sănătos și a mai trăit mulți ani.

Dacă cineva se îmbolnăvea se credea că a fost fermecat și era descântat de doftoroaiele satului care știau să descânte și de deochi și de speriat. Redau aceste descânțe:

De deochi:

Doamne, ajută

Dacă copilul o fi deochiat de mamă, de tată, de bărbat, femeie sau de copil, sau de ce-o fi, ie-te deochitură din creierii copilului din fața obrazului din zgârcul nasului, din piele, de sub piele, din toate încheieturile și toate îndoiturile și te du, unde nici cocoș nu cântă, nici tăietură de secure nu este, nici casă, nici masă, acolo să locuiești și acolo să trăiești, că de nu, cu cuțitul te-oi tăia, cu mătura te-oi mătura și în foc te-oi arunca. Copilul să rămână curat, luminat, ca argintul strecurat, ca Maica Domnului ce l-a dat.

De spărietură se descânta cu cositor, care aruncat în apă, după ce a fost topit, lua diferite forme în funcție de cine speriasse copilul. Descântecul este:

Doamne, ajută

Trei spăreați, trei nespăreați

Cinci spăreați, cinci nespăreați

Șapte spăreați, șapte nespăreați

Unul, nici unul.

Doamne, ajută

Dacă copilul este spăreat de câine, mâță, vâni, soare, somn, vis, sau de ce-o fi ie-te spărietură din creierii copilului, din zgârcul nasului, din toate încheieturile, și toate îndoiturile, și te du unde nici cocoș nu cântă, nici tăietură de secure nu este, nici casă, nici masă, acolo să locuiești și acolo să trăiești, că de nu, cu

cuțitul te-oi tăia, cu mătura te-oi mătura și-n foc te-oi arunca. Copilul să rămână curat, luminat ca argintul strecurat, ca Maica Domnului ce l-a dat. (Culese de la Demeter Susana <<Nemeș>>).

Universul de viață reală al locuitorilor acestui sat e acela al unui sat de plugari și crescători de animale, un sat cu un anumit mediu folcloric în care riturile și obiceiurile au putut înflori. Multe au dispărut, puține mai sunt cunoscute, acum doar de cei în vârstă, care atât cât mai trăiesc nu vor să le uite. Cei tineri să facă cum vor, fiindcă la ei cultul pentru tradiție a dispărut și ar trebui cultivat din nou cu ajutorul școlii și al bisericii.

Obiceiurile care domină sunt cele agrare comparativ cu cele legate de modul de viață pe care înaintașii noștri le-au dus de-a lungul istoriei.

În unele obiceiuri întâlnim între altele, magia prin analogie. Pentru semănat, fiecare familie avea un șorț în care punea alături de sămânță, un măr și tămâie legate într-o cârpă, pentru ca grâul să crească curat fără tăciune iar bobul să fie mare și frumos ca mărul. Când se termina semănatul, mărul era dăruit unui copil care trecea pe la capătul locului. Acesta ura gospodarului o recoltă îmbelșugată. În perioada semănatului, bărbații nu-și puneau pălăria pe masă ca să nu se facă mușuroaie în holdă.

Procedeul îl amintește pe cel din obiceiurile de la naștere. În prima scaldă a copilului se puneau diferite obiecte simbolice (bănuți de argint, labe de rață,) ca noul născut să fie tare și rezistent la frig. La Sântoader în apa în care fetele se spălau pe cap se puneau frunze de iederă, fonfui și alte flori pentru ca părul să fie frumos. După ce mama îi împletea părul spunea:

*Fata-n sus și cica-n jos
Doamne, crește-o mare.*

Atât în cadrul obiceiurilor vieții de familie cât și în cadrul celor calendaristice, sunt credințe și practici chemate să-l apere pe om sau rodul pământului. Viața sătenilor a fost legată de credințe și superstiții.

La Paște nu este bine să dormi după ce vii de la biserică fiindcă îți va ploua fânul în acea vară. Nu este bine să lași copilul nou născut singur, înainte de a fi botezat. Este bine să pui biblia și un obiect de metal lângă el ca să fie apărat de spiritele rele. Soarele să nu apună pe scutecele întinse afară la uscat până ce trec cele 40 de zile de la nașterea sa, fiindcă ar putea fi atinse de forțele răului. La copilul mic să nu te duci cu mâinile murdare sau după ce ai lucrat cu aluat fără să te speli pe mâini, deoarece va dobândi boala copilului (epilepsie).

Explicația acestor superstiții poate fi găsită în grija familiei pentru ca noul născut să fie ferit de boli, de farmece și de vrăji. Din același motiv femeia lăuză nu-i bine să părăsească gospodăria înainte de a fi trecut cele șase săptămâni de la nașterea copilului. Ca să nu fie influențată căsnicia tinerilor căsătoriți de vrăji sau farmece, tinerii să nu privească înapoi în timpul cununiei.

În educația copiilor se avea în vedere cultivarea dragostei pentru muncă, a hărniciei și a credinței în Dumnezeu. De aceea nu era bine să audă cântecul cucului sau al pupezei dimineața nespălați și nemâncați că îi spurca și le mirosea gura toată vara. Părinții își muștrau copiii care nu le ascultau sfatul astfel:

*Cine pe părinți n-ascultă
Nici Dumnezeu nu-i ajută.*

(Culeasă de la Vinga Clara)

Înainte de a pleca la semănat se făceau rugăciuni și se tămâia sămânța pentru ca recolta să fie ferită de calamități.

Atât în cadrul obiceiurilor vieții de familie, cât și-n cadrul celor calendaristice sunt credințe și practici chemate să-l apere pe om sau culturile de primejdiile ce puteau surveni, cauzând distrugerea lor.

OBICEIURI DE PRIMĂVARĂ

La Patruzeci de Sfinți (9 martie) se curățau grădinile și se aprindeau focuri peste care se sărea pentru a se curăța de duhurile

rele, împotriva șerpilor, a omizilor și a altor dăunători. Cenușa rămasă se arunca pe straturile de legume.

În ajunul sărbătorii Sfântului Gheorghe (Sângeorz) se punea rug la poartă și în ușa și ferestrele grajdului ca să nu fie furată prin farmede mana laptelui.

La Arminden (1 mai) se punea în poartă o legătură de crengi de arminden ca să nu intre relele și să nu se facă vrăji. Aceste crengi se păstrau până la seceratul grâului când se făcea pâine din făină nouă și se ardea cuptorul cu ele.

OBICEIURI DE VARĂ

Există credințe care vin din trecut și care s-au transmis din generație în generație. Un obicei al credincioșilor ortodocși este ieșirea în țarină de Rusalii când se fac rugăciuni în care se invocă Dumnezeu (divinitatea agrară) să apere culturile să nu le bată grindina și să nu le distrugă dăunători. Stropirea cu apă sfințită a holdelor și a grădinilor are drept scop ocrotirea culturilor influențând în mod pozitiv rodul pământului; să înlăture forțele malefice care stăteau în permanență la pândă. Se împletesc coronițe din spice de grâu și se pun la prapuri și la găleata în care se sfințește apa.

Tot la Rusalii cei care duceau vitele la păscut împleteau coronițe din flori și le atârnavă în coarne când se întorceau cu ele acasă, semn că este sărbătoarea rozelor. Stăpânii le răsplăteau cu bani această muncă, ca să aibă animale sănătoase și producție bună de lapte tot anul.

La terminarea seceratului se ducea acasă de către un tânăr cununa împletită sub formă de cruce sau de coroană, care se păstra până în anul următor când se împlânta la capătul ultimei holde semănată pentru ca să se transfere rodnicia (mana grâului) din cunună în grâu semănat. Drumul pe care era adusă cununa de la holdă acasă, trebuia bine ales fiindcă aducătorul era urmărit și udat pentru ca pământul să se păstreze fertil.

Cel care aducea cununa era răsplătit cu bani de la stăpânul casei. Cununa ajungea în mâna gospodarilor numai după ce se spuneau următoarele versuri:

*Deschide gazdă poarta
Că-ți aducem cununa.
Casa asta-i susă-n grindă
Ș-a noastră cunună-i mândră.
Casa asta-i vederoasă
Cununa noastră-i frumoasă.
Noi cununa nu v-o dăm
Până banii nu-i vedem.
Până cina n-o gătiți
Până vinu nu-nduciți.
Vin în casă,
Vin pe masă
Vin pe cunună se varsă.
Haideți să ne veselim
Și grâul nou
C-o rugăciune să-l sfințim.*

(Auzită de la Rovinar Avram)

La Sânzâiene se împlântau flori de sânziene în grădină ca să alunge cârțițele

OBICEIURI DE TOAMNĂ

La ortodocși un eveniment care îi adună pe credincioși la slujbă întru cinstirea lui Dumnezeu împreună cu Arhanghologii Mihail și Gavril este Hramul bisericii care se prăznuiește la 8 noiembrie la sărbătoarea Sf. Mihail și Gavril. În această zi în locașul sfintei biserici, sufletele credincioșilor rupând legătura cu toate grijile cele lumești se înalță pe aripile nevăzute ale rugăciunii până la picioarele tronului ceresc trăind clipe de neuitat în comuniunea lor cu Dumnezeu.

După Sfânta Liturghie și după Sfântul Maslu ar trebui să plece cu totul deosebiți decât au fost atunci când au venit. Anii negri ai comunismului i-au îndepărtat pe oameni de religie și de biserică. Abia după 1989 biserica și-a reintrat în drepturi încheind o epocă dureroasă din istoria sa.

Astăzi biserica “ne chiamă și ne stă la îndemână cu sfaturile, darurile, poruncile și virtuțile ei să-ți îndreptezi viața”.

OBICEIURI DE IARNĂ

Cele mai bogate și mai variate sunt obiceiurile de iarnă care debutează cu “Pizărăi”. Era ceea ce însemna pentru copii mersul în ajun de Crăciun, dimineața pe la casele gospodarilor unde strigau:

Bună sara, sara.

Gazda le dădea mere, nuci, colaci iar “măreasa” le dădea bani. La cei care îi alungau și nu le dădeau nimic, strigau:

BCU Cluj Bureți pă păreți, Library Cluj

Tot beteșug și ametală s-aveți.

Din păcate și acest obicei s-a uitat.

În ajun de Crăciun, seara, locuitorii satului cu mic cu mare porneau colinda. Colindele erau dedicate diferitelor momente: Nașterii Domnului Iisus, Fecioarei Maria, păstorilor, omului sărac, omului bogat, junelui bun, fetei mari Daliana, iar lista ar putea continua cu alte și alte colinde tot mai puțin cunoscute astăzi. În familiile de unguri se colindau colinde în limba maghiară: Menyböl az angyal (Îngerul din cer), Nyisátok meg házotokat (Deschide ușa gazdă), Kicsiny Bethlehemben (În micul Bethlehem), Krisztus urunknak (Cristos Domnul).

Plugușorul de Anul Nou făcea urări de bine și sănătate pentru anul care vine. Se spune că este bine ca primul om care-ți trece pragul în ziua de Anul Nou să fie bărbat. Dacă se întâmpla așa, vacile fătau în acel an boi în acea gospodărie iar dacă era femeie, vacile fătau

vițele. În ziua în care făta vaca nu se dădea nimic din casă ca să nu-ți dai norocul. La câteva zile se ducea la vecini corastă iar ei dădeau înapoi în vas, apă, sare și pâine, să fie vaca lăptoasă, cu smântâna groasă și vițelul sănătos.

De Boboteză, credincioșii indiferent de etnie și de religie, participă la sfințirea apei (Aghiasma Mare). Înainte se făcea deplasarea la râul Cerna sau Petac, din păcate acest lucru se practică foarte rar. Credincioșii primesc binecuvântarea și ajutorul lui Dumnezeu asupra caselor, familiilor și bunurilor lor prin sfințirea caselor cu apă sfințită în ajun de Bobotează. Această sfințire a caselor, a curților, a grădinilor, a vitelor, a livezilor și viilor se poate săvârși oricând o cer credincioșii și peste an.

5.2. OBICEIURI LEGATE DE CELE MAI IMPORTANTE MOMENTE DIN VIAȚA OMULUI

Urmărind nașterea, nunta, înmormântarea, sunt vii încă și astăzi o serie de practici legate de aceste momente importante din viața omului.

Ca în orice loc, nașterea unui copil este o mare bucurie, căci există și aici credința că o familie fără copii este blestemată de Dumnezeu. Copiii sunt botezați în religia părinților iar la botez participă rudele care se bucură împreună cu părinții și bunicii, fac daruri și urează noului născut sănătate, bucurii și noroc în viață. Participarea este mult mai mică decât la nuntă. Până când copilul este la botez părinții cântă, joacă, citesc, scriu, socotesc, pentru ca copilul să fie bun la toate.

Nici obiceiurile de nuntă nu lipsesc dar din păcate sunt practicate tot mai rar. Bătrânii își amintesc că nunta se făcea și la

mire și la mireasă. Nunta mare se făcea acolo unde rămâneau tinerii, iar din partea cealaltă se duceau doar zălogii (două trei perechi de rude apropiate).

Cînd nuntașii se duceau după mireasă se punea în vârful unei prăjini la poartă o sticluță cu cenușă. Cel mai bun țintaș trăgea cu pușca în sticluță care spărgându-se împrăștia cenușa peste nuntași. Mireasa nu era scoasă din casă la prima cerere, mai întâi fiind scoase persoane mascate cât mai hidos. Cînd se ducea la biserică alaiul nunții era însoțit de strigături:

Ajută-ne Sfântă Cruce

Pe calea pe cari ne-om duce.

Ajungînd la casa mirelui ciocitoarele îi cioceau soacrei mari:

Ieși afară soacră mare

Că-ți vine scărmănătoare.

Unde ea te-o scărpina

Șapte ani nu te-o mânca.

Ciociturile pun în evidență omenia, sinceritatea și buna credință a celor care sunt invitați la nuntă:

Neamul meu de viță bună,

Ce botează și cunună.

Neamul meu de viț-aleasă

Ce iubește duce acasă.

(Culeasă de la Vinga Aron)

Nici mireasa nu era ferită de ironia uspăcionilor care se amuzau ciocind:

Uiuiu pe dealul gol

Că mireasa n-are țol.

Las' că-i face mirele

Cînd o tunde cânele.

Primea și sfaturi pe care era bine să le urmeze așa cum o cerea etica satului:

*Tu mireasă, tătă flori,
Ia-ți gândul de la feciori
Și ți-l pune la bărbat
Că cu el te-ai cununat.*

(Culese de la Flegel Lidia și Vinga Aron)

Sunt cunoscute și **obiceiuri legate de înmormântare** ca: bocetul prin care se face elogiul calităților celui mort, se arată părerea de rău după cel dispărut sau se transmit mesaje celor dispăruți mai înainte, exprimând durerea pierderii unei rude, a unui vecin sau a unui prieten:

*Dagu meu și bunu meu,
Pe drumul pe cari te-i duce,
Tu ajungi la o răscruce.
Acolo-i o masă mare de piatră,
Unde multă lume-i adunată.
Acolo-i și bărbatul meu,
Tu, lui de mine să nu-i spui de rău,
Și să-i spui numa de bine
Că el o ținut la mine.
Să m-aștepte la o răscruce
Când și eu la el m-oi duce.*

(Culeasă de la Demeter Susana)

Cei rămași în viață se rugau de iertare dacă i-or fi greșit vreodată celui decedat.

*Întinde mâna hai dreaptă
Și fă bine de mă iartă
Dacă ți-am greșit vreodată.*

(Culeasă de la Vinga Aron)

Tot în bocet se arată și calitățile celui dispărut:

*Lasă-ți mâinile-n fereastă
Că-i păcat să putrezească.*

(Culeasă de la Vinga Clara)

Așa se bocea la moartea unui om harnic care lăsa ceva în urma lui.

Se întâmpla uneori ca durerea provocată de moartea cuiva drag să se transforme în ceva care să provoace râsul. O femeie al cărei soț a murit în postul mare înainte să mănânce din cârnațul pus în untură la Crăciun pentru Paște, la care a poftit, simțindu-se vinovată că nu i-a satisfăcut această dorință, aceea de a mânca cârnaț, s-a căit astfel:

*Dragile mele muieri
Să dați la bărbați când cer
Că eu am mare păcat
C-o cerut și nu i-am dat.
Vai săracu Ionu meu
C-o rămas cârnațu tău.
Dragu meu și bunu meu.*

(Culeasă de la Vinga Aron)

Tânguirea ei plină de durere, a stârni râsul celor prezenți la înmormântare și sigur va stârni și râsul nostru. Este interesantă versificarea pe loc, spontană a gândului care o frământa, punând în evidență un talent pierdut sau poate dăruit fără să știe creației noastre populare.

Un tată care și-a pierdut fiul, după ce-și pierduse și soția, l-a bocit astfel:

*Fii mamă, cu voie bună
Că și fiul tău îți vine
Maică-ta de te-o întreba
Căci ploaia de te-o ploiat,
Oare neaua de te-o nins
Ori vânturi mari de te-or bătut,
Tu să spui dragă așa:
Căci ploaia nu te-o ploiat
Tăicuțu te-o lăcrimat.*

*Nice neaua nu te-o nins
Doi fluți tare te-or plâns.
Vânturi mari nu te-or bătut,
Grea boală te-o doborât.
(Culeasă de la Flegel Lidia)*

Nu lipsesc nici **superstițiile** legate de îngroparea mortului. În sicriu se pune un pumn de cenușă și un pumn de boabe de mac pentru a-i da ocupație mortului să numere boabele de mac și să le aleagă din cenușă, ca să nu aibă timp să se întoarcă acasă.

Se practică și credința în semne: dacă o găină cântă ca și cocoșul, este semn rău. Când hăuie câinele, este semn că se întâmplă o nenorocire. Cântecele cucuvelei prevestește moartea.

Nașterea, tinerețea cu petrecerile și plăcerile ei, căsătoria, maturitatea, bătrânețea, trecerea în lumea de dincolo sunt momente irepetabile și unice în felul lor fără de care istoriile lor n-ar fi întregi.

Fiind foarte aproape de oraș satul nostru nu a fost extrem de bogat în obiceiuri. Așa cum am arătat mai sus ele vin de demult și s-au transmis din generație în generație așa cum s-a transmis și această frumoasă caracterizare a marilor sărbători:

*Crăciunul sătului,
Paștele frumoasele,
Rusaliile săracele.*

5.3. ALTE OBICEIURI DE PESTE AN

Un obicei luat de la catolici este “**Ziua morților**”. La 1 noiembrie se face comemorarea celor morți, prilej cu care rudele celor decedați se întâlnesc la cimitir. Atât în cimitirul ortodox cât și în cel reformat se fac slujbe de pomenire și se aprind lumânări arătând că cei dispăruți n-au trecut total în uitare.

Din ceea ce mi-au relatat bătrânii din sat, am încercat să reconstitui desfășurarea petrecerilor care se țineau în curtea castelului, în parcul străjuit de castani, brazi și arbuști ornamentali. Aceste petreceri erau cunoscute sub numele de “maialuri”, deoarece începeau în luna mai și se continuau până toamna târziu. Cu această ocazie se organizau tombole, tot felul de jocuri distractive, concursuri de călărie, tir și alte jocuri distractive. La unul din maialuri un băiat de la Hărău a câștigat o trăsură cu cai.

La petrecere cânta muzica, oamenii dansau și mâncau pe săturate produse proaspete pregătite cu această ocazie: friptură, cârnăciori, virșli, kürtös. Producătorii de înghețată erau așteptați cu nerăbdare de copii și de cei în vârstă. Cea mai bună înghețată era cea preparată de Melincioanea care-și aducea bidoanele cu diferite sortimente de înghețată în căruța pe care scria: “astăzi cu bani, mâine fără bani”.

La petrecere participau locuitorii satului cu mic cu mare și străini din zona Devei, Orăștiei și Hațegului. La una din aceste petreceri a fost prezent și Gică Petrescu care i-a încântat și i-a distrat cu cântecele sale pe cei prezenți. Atunci a descoperit două tinere talente pentru care a garantat că vor face carieră muzicală. Aceștia au fost Căndea Magdalena (Mogduș) și Bucur Iosif. Căndea Magdalena a fost angajată pentru o scurtă perioadă cântăreață la un restaurant din București dar s-a întors fiindcă avea o fetiță minoră pe care părinții ei nu au fost de acord s-o îngrijească. La Hunedoara a fost prim solistă la corul Combinatului Siderurgic.

La reformați tinerii după împlinirea vârstei de 14 ani sunt **confirmați**. Cu această ocazie ei sunt supuși unui examen pe teme religioase. Acest eveniment important din viața tinerilor reformați are loc într-o zi de duminică stabilită dinainte, în fața părinților, a rudelor și a credincioșilor veniți la biserică. Cu această ocazie asistența în biserică este foarte numeroasă.

După ce fac dovada însușirii temeinice a cunoștințelor de religie, primesc nafura (pâine și vin) și intră în rândul credincioșilor reformați maturi cu toate drepturile. Nu mai primesc pachet de Crăciun și nu mai participă la activități organizate cu copiii. Acasă, familia împreună cu rudele, sărbătoresc un al doilea botez, căci la confirmare tânărul a făcut legământul conștient cu Dumnezeu. Din acest moment copilul ar trebui să înțeleagă importanța acestui legământ și să devină un credincios convins.

Nu pot încheia acest capitol fără să amintesc de “Nedeie”, obicei păstrat din bătrâni care se ținea în fiecare an la 29 iunie de Sfinții Petru și Pavel. Era unul din obiceiurile cele mai frumoase ale satului. Pentru “Nedeie” oamenii se pregăteau cu cel puțin o săptămână înainte. Casele lor deveneau neîncăpătoare pentru neamurile care veneau din toate părțile unde destinul îi stabilise. Era mare bucurie în tot satul; după slujba de la biserică veneau acasă și se ospătau împreună cu neamurile, căci mâncărurile tradiționale: leveșul, friptura de miel, pui pane, sarmalele din varză nouă și prăjiturile aspectuase și foarte bune te îmbiau să guști din toate.

După masă tot satul se strângea într-un loc special amenajat, împrejmuț cu crengi de stejar și cu flori. Acest loc, de cele mai multe ori era curtea căminului, alteori curtea castelului sau a vreunui gospodar care avea curte mare. În timp ce cânta muzica, unii dansau, alții stăteau de vorbă iar cei mai pofticioși se ospătau cu mici, virșli, cârnăciori, potolindu-și setea cu berea care era pusă la gheață.

Înghesuiala cea mai mare era la înghețată și la băuturile răcoritoare căci după dansul în care lumea se înfierbânta era tocmai bună o gură de înghețată sau un pahar de suc.

Și așa distracția ținea până-n zorii zilei următoare, când muzica cânta marșul care anunța încheierea distracției. Cei care plecau spuneau: “Să trăiți și să ne mai chemați și la anu” iar cei care rămâneau răspundeau “să trăiți și voi și să mai veniți la noi”.

Cu timpul, vechiul obicei a fost curățat însă de semnificațiile lui tradiționale și a ajuns numai o simplă petrecere care se ținea la cămin, doar din plăcerea de-a petrece. Nici dansul nu mai păstrează nimic din ce era frumos și valoros din tradiția folclorică. Cu timpul a ajuns un bal oarecare iar în ultimii ani doar un fel de discotecă.

Nici maturii colectivității care vegheau cu grijă transmiterea obiceiurilor de la o generație la alta nu au mai manifestat nici un interes pentru a le salva de la pieire. Din această cauză acest obicei vechi de când lumea nu a ajuns până la noi în strălucirea lui de altădată.

Aceste petreceri erau animate de sătenii mai glumeți între care cel mai renumit era Csanádi Iánoş (Ceansi), care are darul înnăscut de a spune glume. Hazul glumelor era susținut prin mimică și gesturi, înfățișarea lui semănând cu un personaj din snoavele noastre populare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5.4. REGIONALISME – EXPRESII POPULARE

- a țâpa – a arunca
- boltă – alimentară
- credenț – dulap cu sertare
- holdă – câmp
- poiata – grajdi
- ulcuță – cană
- șpoar – sobă
- hocherli – scaun fără spătar
- ocic – unealtă pentru plivit grâul
- gazete-novele – ziare
- orolog – ceas
- chischineu – batic
- țăcărau – cuvertură

băcică = bace - apelativ pentru oameni în vârstă
nădragi – pantaloni
dapăi – sigur, așa
giufe – chibrite
parseci – bufet de bucătărie
progadie – cimitir
găbănaș – cămară
cotreț – adăpost pentru găini
canapei – scaun cu spătar
cocie – căruță
tăner – farfurie
hinceu – trăsură
firhonguri – perdele
chischiniuț – batistă
vizeclu – bluză
chepeneag – palton
ștrimfi - ciorapi
no – folosit ca interjecție în no bine, no așa, no dară
abros – față de masă
hoară – păsări de curte
Nedoară – Hunedoara

Formule de salut:

Pe stradă : - *Bună zâua!*
              - *S-ai năroc!*
              - *S-ai sănătate!*
              - *Bună ziua, poftim!*
              - *Neața!*
              - *Sara!*

La muncă : - *Bună vremea!*
              - *Bun lucru!*

- *Fiți sănătoși!*
- *Lucrați sănătoși!*
- *Spor la muncă!*
- *Doamne, ajută!*

În timpul mesei : - Bun prânzul!
- S-aveți poftă!
- Poftă mare!
- Bună ședere! -Să ai parte de ea!

Saluturi folosite la despărțire:- *Rămâneți sănătoși!*
- *Rămâneți cu bine!*
- *Sănătate bună!*
- *Rămâneți cu Dumnezeu!*
- *Du-te sănătos!*
- *Du-te cu Dumnezeu!*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mulțumiri:- *Alduiască-te Dumnezeu!*
- *Deie-ți Dumnezeu sănătate!*
- *Dumnezeu să te fiară de rău!*
- *Doamne, ai grijă de el și-l păzește de rău!*
- *Doamne, fă-l fericit!*
- *Dumnezeu să vă țână!*

Vorbe de ocară: - *O! certe-te Dumnezeu, să te certe!*
- *Bată-te-n cap, să te bată!*
- *Avere-ai supărare!*
- *Avere-ai amețală!*
- *Avere-ai beteșug!*
- *Avere-ai fras, să ai!*
- *Ardă-te focu, să te ardă!*
- *Rumpece dracu!*

- *Mânca-te-ar câinii!*
- *Orbească-l Dumnezeu, să-l orbească!*
- *Picură-te Dumnezeu!*

5.5. PROVERBE ȘI ZICĂTORI:

Cine fură azi un ou, mâine va fura un bou.

Copii cumiști și babe frumoase unde găsești?

Vorba lungă, sărăcia omului.

Pe cine nu lași a pieri, nu te lasă a trăi.

Nu da pasărea din mână pe cea de pe gard.

Fă-te frate cu dracu până treci puntea.

Vorba dulce mult aduce.

Nu săpa groapa altuia ca să nu cazi în ea.

La pomul lăudat să nu te duci cu sacul.

Mai bine mai târziu decât niciodată.

Bine că vezi paiul din ochiul altuia și nu vezi golomoaza din ochiul tău.

Na-ți-o frântă că ți-o făcui.

Nu lăsa pe mâne ce poți face azi.

Localitatea Peștișu Mare este nu doar un spațiu geografic ci un loc al întâlnirilor : cea a trecutului cu prezentul, cea a amintirilor cu visurile, aspirațiile și suferințele oamenilor.

Fiecare dintre noi își amintește cu mult drag de satul lui.

Fără a avea pretenția că am epuizat totul, e nespus de mare bucuria mea de a vă putea dărui această carte în care vibrează tot sufletul meu.

5.6. PERSONALITĂȚI

Avramescu Oliviu

S-a născut la 4 noiembrie 1937 la Peștișu Mare. În 1955 a absolvit Școala medie tehnică de energie electrică din Timișoara. După terminarea școlii s-a angajat la CSH și a fost maistru la C.T. 2, apoi la Furnalul nr.5 unde a fost șef de tură. Din 1957 a lucrat la IRH Deva șef de stație când a pus în funcțiune Stația Electrică de la Peștiș. Între 1959-1963 urmează Facultatea de Energetică secția Electroenergetică din București.

După terminarea facultății este inginer la Trustul Ergo-Montaj București, care avea lucrări în toată țara. A lucrat la Ișalnița la punerea în funcțiune a primelor blocuri de 315 MW; la Porțile de Fier 1 la montarea și punerea în funcțiune a celor 6 hidrogeneratoare de 190 MW fiecare și la punerea în funcțiune a ecluzei pe malul românesc. Între anii 1972-1974 a fost la specializare în Germania lucrând la firma Siemens – a lucrat la centralele din Hamburg și Offleben – Helmsted – Hanovra.

A revenit în țară și a lucrat la centrala de la Rovinari (1974-1977), apoi la centralele hidroenergetice de la Stejești – Slatina (1978), la Turceni a lucrat la blocul 1-7 a centralei (1978-1991).

A fost profesor universitar la Catedra de Centrale Electrice a Universității din Craiova – Facultatea de Electrotehnică (1975-1998).

Publică numeroase articole în revista “Energetica” și alte reviste de specialitate (1975-1998).

Zudor Ludovic

S-a născut la 30 martie 1952 în Peștișu Mare. A terminat Liceul Decebal din Deva în 1971 ca șef de promoție. În 1976 a terminat

Facultatea de Mecanică secția Mașini Termice din cadrul Universității Tehnice Timișoara. Între 1976-1978 a lucrat ca inginer la Institutul de Proiectare-Cercetare a Combinatului de Utilaj Greu din Cluj-Napoca.

Între 1978-1980 a urmat un curs post-universitar de comerț exterior în cadrul Academiei de Științe Economice din București. Din 1980 până în 1984 a lucrat la Centrul de Cercetare și Proiectare a Combinatului Siderurgic din Hunedoara.

Între 1984-1987 a fost șef secție schimb la Secția a II-a Furnale 1.000 m³. Între 1987-1990 a fost șef serviciu la Secția Termotehnică Metrologie. În timpul activității la aceste servicii a avut două invenții și nouă inovații. Din 1990 lucrează la Universitatea Tehnică Timișoara.Facultatea de mecanică ca șef de lucrări. Între 1999-2001 a fost subprefect al județului Timiș. Are lucrări publicate în revista "Metelurgia" și în revista "Energeticianul".

În prezent este și directorul firmei ZIMPEX s.r.l. FOREIGN TRADING CO LTD Timișoara.

Eugen Evu – poet, publicist.

S-a născut la 10 septembrie 1944 în Hunedoara. A urmat cursurile Școlii Primare din Peștișu Mare, Școala Profesională de Metalurgie, Liceul Industrial și o Școală tehnică la Hunedoara. A ocupat diferite posturi în cadrul Combinatului Siderurgic, referent la Casa de Cultură din Hunedoara, în prezent fiind angajat la S.C. Siderurgica S.A. Hunedoara. Debutează în revista "Familia" în anul 1970 cu nouă poeme, apreciate elogios de Ștefan Augustin Doinaș. Editorial, a debutat prin concurs, în anul 1974, la Editura Facla din Timișoara cu 21 de poezii în volumul "Toate iubirile". În 1990 fondează și editează primul săptămânal liber al Hunedoarei – *Renașterea Hunedoarei*, iar în 1995 fondează revista de literatură și arte *Provincia – Vitraliu Hunedorean*, care ulterior și-a schimbat

denumirea în *Provincia Corvina*. A înființat cenaclul literar “Izvoare”, apoi “Lucian Blaga”, care ulterior și-a schimbat denumirea în “Dan Constantinescu”.

Din 1980 este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

A colaborat la toate ziarele și revistele literare din țară și chiar și din străinătate.

Lucrări publicate: Toate iubirile (1974), Muntele mioritic (1976), Cu fața spre stea (1978), Dragă omule (1978), Soarele de andezit (1981), Incursiuni în fantastica realitate (1982), La lumina mâinilor (1982), Țara poemului meu (1983), Aur heraldic (1986), Ram cu oglinzi (1988), Omul de zăpadă și omul de cărbune (1988), Amarul mierii (1994), Aventurile lui Miron Paparuda și alte povestiri (1996), Mierea sălbatică (1996), Cartea de sub brad (1997), Elegiile corvine (1998), Strugurii întunericii (1998), Grădinile semantice (1999), Magnet – ferestrele fulgerului (2000), Plângea să nu se nască (2000), Mic manual pentru copii talentați (2001), Sărutul cu privirea (2001), Empatia divină (Ediție bilingvă româno-germană) (2001), Tresărirea focului. Jurnale (2002).

A obținut peste 30 de premii literare. În 2002 a primit Premiul Societății Scriitorilor Francezi – pentru autorii din est (Europoezie).

Ioan Evu – poet, solist de muzică folk.

S-a născut la 19 februarie 1953, în Hunedoara. A urmat Școala Generală din Peștișu Mic, Liceul nr.2 din Hunedoara și un curs de calificare în domeniul utilajelor de calcul și de scris. Este compozitor și solist vocal al grupului “Canon”. În poezie a debutat în 1970 la revista Familia. A publicat poezie, proză, reportaj, eseu în revistele literare ale vremii.

Lucrări publicate: Prea iubire (1978), Fereastra de apă (1982), Fără armură (1984), Somnul în munte (1986), Poet de bună voie (1996), Cetatea moartă (1998), Trei poeți din România (1999).

Din 1990 este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

SOCIETĂȚI COMERCIALE ÎNFIINȚATE PE TERITORIUL LOCALITĂȚII PEȘTIȘU MARE

S.A. BOGDALIN S.R.L. – înființată în anul 1999. Administrator unic Gherghel Ioan. Asociați Gherghel Viorica, Gherghel Bogdan Cristian și Vâță Alin. Profilul preparate de panificație. Deservește mai multe puncte de desfacere din Peștișu Mare, Hunedoara și Zlaști. Are 22 de angajați.

E & D FLEISCHER – PRODCOM S.R.L. – înființat în 1997. Administratori Fleischer Ervin și Marinescu Gabriel. Domeniul de activitate: Confecții textile (perdele din țesătură sintetică). Produsele sunt livrate în Germania. Are 400 de angajați în majoritate femei

S.C. REC-PROD-IMP-EXP S.R.L. Deva – administrator Abușan Ana. Profil - colectare a deșeurilor metalice feroase, acumulatori auto uzați. La punctul din Peștișu Mare are 2 angajați.

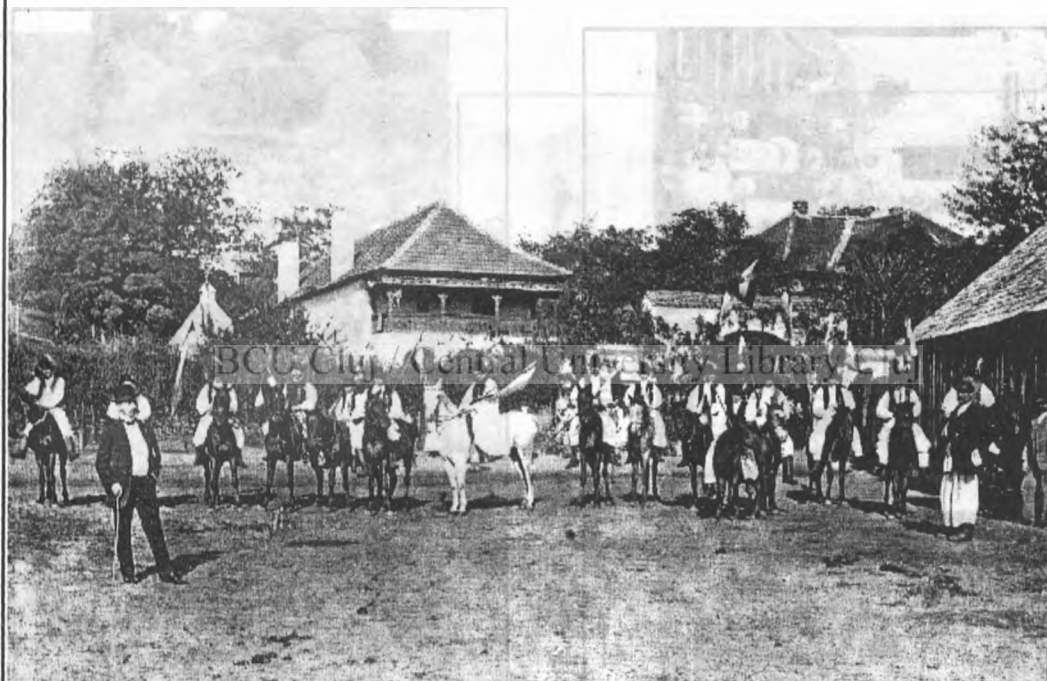
S.C. PRESSO – IMPEX S.R.L. – înființată în 1992. Administrator Călugăr Gelu împreună cu Călugăr Gabriela. Profil – en-gross (distribuție bere) și alimentație publică. Are 20 de angajați.

S.C. IMPEX S.R.L. “La Feritty” – administrator Feher Denes. Profil – bar și alimentație publică. Are 3 angajați.

S.C. IRINA COMSERVICE S.R.L. – administrator Bulbucan Nicolae. Profil – preparare și comercializare preparate din carne. Are 5 angajați.

S.C. METASTAR PRESTCOM S.R.L. – administrator Dragotă Sorin. Profil – desfacere profile laminate. Are 3 angajați.

S.C. AUTOSERVICE UNIVERSAL S.R.L. – administrator Mocuți Aurel. Profil – prestări servicii, reparații auto. Are 5 angajați.

Locuitorii satului în curtea Castelului în așteptarea prefectului – 1921

La o serbare la castel

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O serbare la școală

Certificatul de botez

Tibor Barcsay și soția

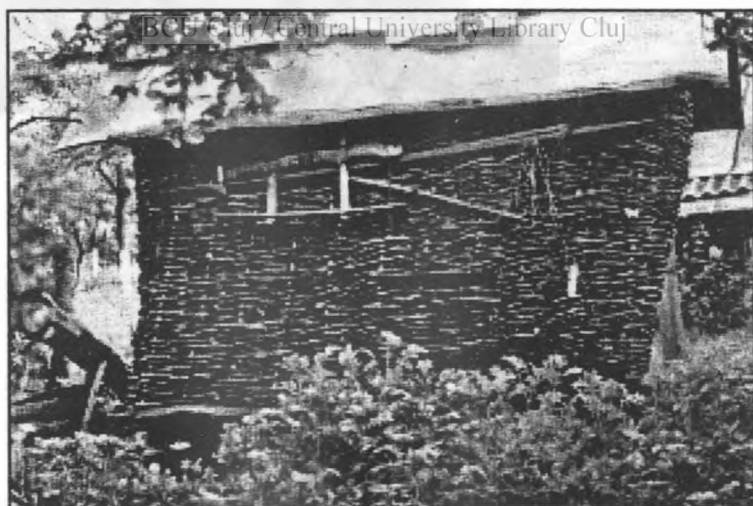
Nuntă în sat

Port bărbătesc

Gard de nuiiele

Cotarcă de nuiiele

O casă veche cu curte

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Invalid de război

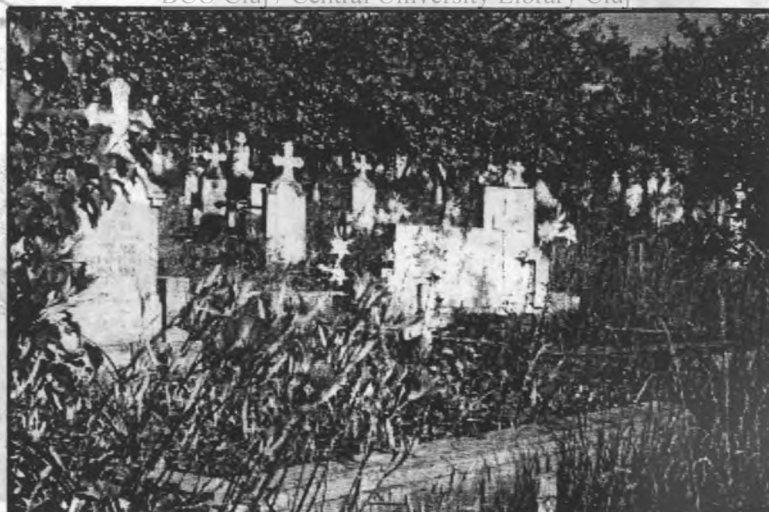
Biserica Reformată

Ruine ale Bisericii
Reformate vechi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Imagini din cimitir

Biserica Ortodoxă

Erou căzut în al II-lea Război
Mondial

Troiță la intrarea în cimitirul
ortodox

Stejarul plantat în ziua de 1 Decembrie 1918 în cimitirul ortodox

Sfântul Prestol al bisericuței arsă în timpul invaziei tătarilor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

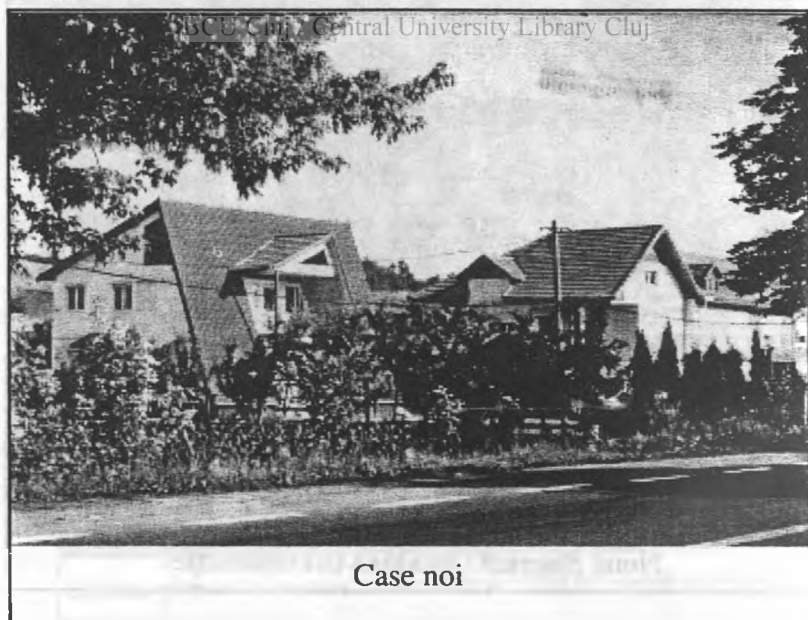

Noua Biserică Ortodoxă în construcție

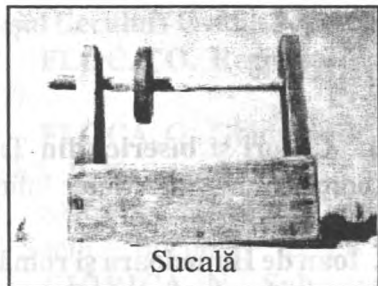

Școala Generală I-VIII

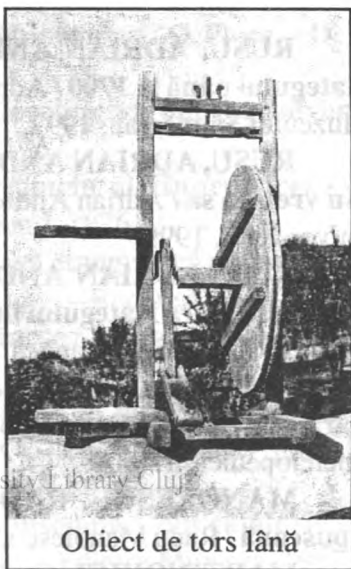
Case noi

Sucală

Săteancă săpând

Obiect de tors lână

Față de masă veche și un pocal

BIBLIOGRAFIE

RUSU, ADRIAN ANDREI. Ctitori și biserici din Țara Hațegului până la 1700 / Adrian Andrei Rusu. – Satu Mare : Editura Muzeului Sătmărean, 1997.

RUSU, ADRIAN ANDREI. Ioan de Hunedoara și românii din vremea sa / Adrian Andrei Rusu. – Cluj-Napoca : Editura Presa universitară, 1999.

RUSU ADRIAN ANDREI. Izvoare privind Evul Mediu românesc. Țara Hațegului în secolul al XV-lea 1402-1403 / Adrian Andrei Rusu. – Cluj-Napoca : Editura Dacia, 1989.

POPA, RADU. La începuturile Evului Mediu românesc. Țara Hațegului / Radu Popa. – București : Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.

MANOLESCU, RADU. Societatea feudală în Europa Apuseană / Radu Manolescu. – București : Editura Științifică, 1974.

MARTINOVICI, C. Dicționarul Transilvaniei Banatului și celorlalte ținuturi alipite / C. Martinovici, N. Istrati. – Cluj : Institutul de arte grafice "Ardealul", 1921.

BĂLAN, V. Monografie demografică a județului Hunedoara / V. Bălan. – Deva : [s.n.], 1974.

BOT, N. Funcțiile agrare ale colindatului, în A.M.T. / N. Bot. – [s.l.] : [s.n.], 1977.

BUHECIU, O. Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească / O. Buheciu. – București : Editura Minerva, 1979.

CIOBANU, R. Mic dicționar de cultură religioasă / R. Ciobanu. - Timișoara : Editura Helicon, 1994.

IORDAN, IORGU. Toponimie românească / I. Iordan. – București : [s.n.] , 1963.

POPESCU, OVIDIU. Hunedoara orașul pădurenilor,

orașul fierului / Ovidiu Popescu . – Arad : Editura Realitatea, 2001.

FLOCA, O. Regiunea Hunedoara / O. Floca. – Deva : [s.n.], 1957.

FLOCA, O. Ghidul județului Hunedoara / O. Floca. – Deva : [s.n.], 1936.

SUCIU, C. Dicționar istoric al localităților din Transilvania / C. Suci. – București : E.A.R.S.R., 1967.

CHIRICA, N. Sub cerul purpuriu al Hunedoarei / N. Chirica, V. Răceanu. – Hunedoara : [s.n.], 1976.

MEHEDIŢI, S. Caracterizarea etnografică a unui popor prin muncă și uneltele sale / S. Mehedinți. – București : [s.n.], 1920.

POP, M. Folclor literar românesc / M. Pop, P. Ruxăndoiu. – București : E.D.P., 1976.

MATEȘ, Șt. Satele românești de pe teritoriul cetății regale fiscale din Transilvania sec. al XV-lea – XVIII-lea / Șt. Mateș . – București : [s.n.], 1936.

IORGA , N. Pagini alese din însemnări din călătorie din Ardeal și Banat / N. Iorga. – București : Editura Minerva, 1917.

SARGEȚIA : nr.25. – Deva, 1992-1994.

ARHIVELE STATULUI DEVA : Departamentul istorie și parohii.

CALENDARE CREȘTINE-ORTODOXE. Editate sub egida Astei din Sibiu, 1949, 1952,

ARHIVA ȘCOLII GENERALE PEȘTIȘU MARE

ARHIVA BISERICII ORTODOXE PEȘTIȘU MARE

ARHIVA BISERICII REFORMATE PEȘTIȘU MARE

CUPRINS

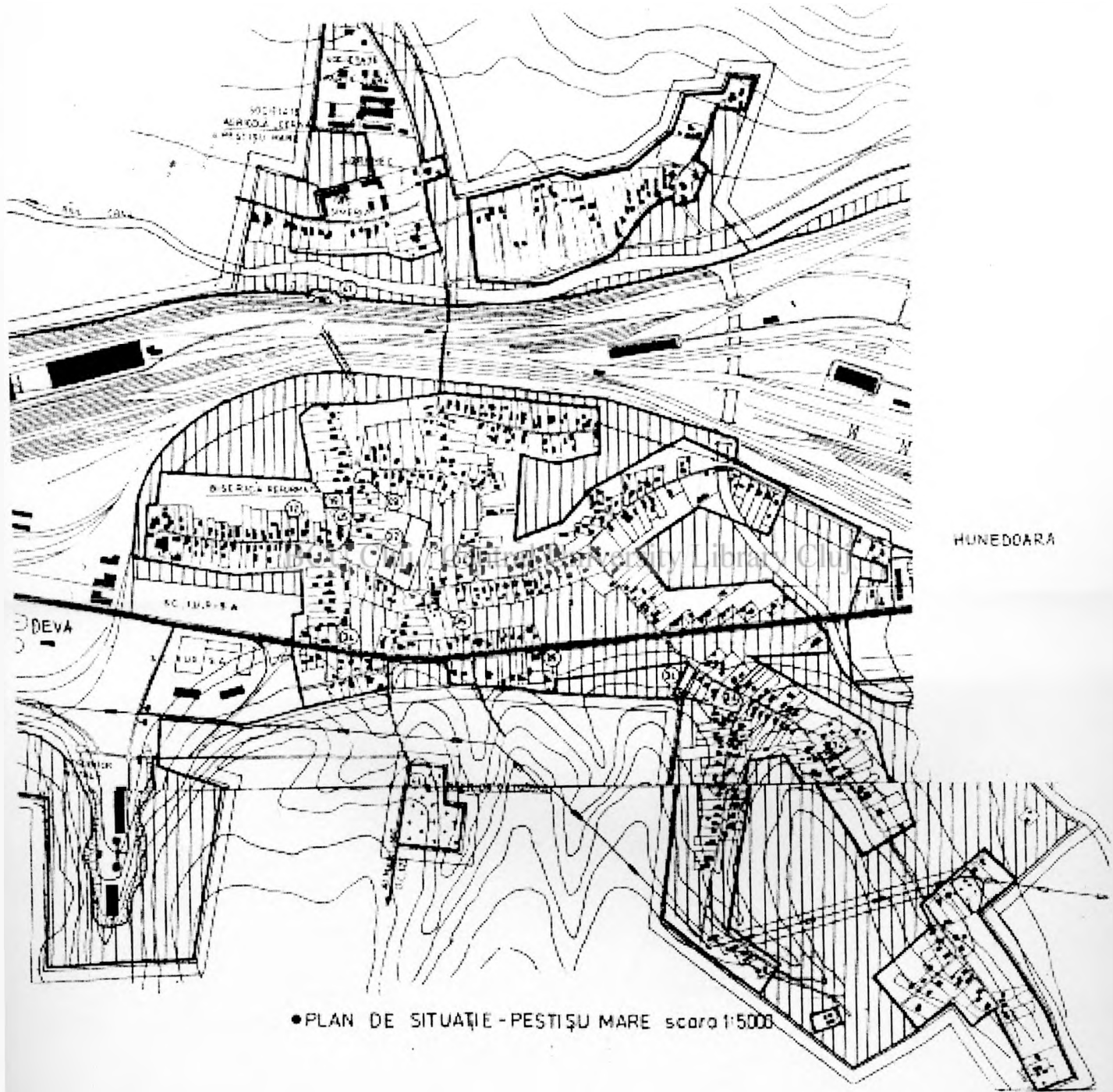
Cuvânt înainte _____	5
Capitolul I. ISTORICUL AȘEZĂRII PEȘTIȘU MARE _____	6
1.1 DENUMIRI ȘI ATESTĂRI _____	6
1.2 ETAPE ISTORICE ÎN EVOLUȚIA SATULUI _____	8
Capitolul II. CADRUL GEOGRAFIC _____	17
2.1 AȘEZARE. HOTARE. _____	17
2.2 RELIEFUL _____	19
2.3 CLIMA _____	19
2.4 APELE _____	20
Capitolul III. POPULAȚIA _____	21
3.1 POPULAȚIA: structură, dinamică _____	21
3.2 SATUL – așezare de bază a poporului român _____	24
Capitolul IV. INSTITUȚIILE LOCA- LITĂȚII _____	32
4.1 ȘCOALA _____	32
4.2 BISERICA _____	50
4.3 CĂMINUL CULTURAL _____	59
4.4 TRANSPORTUL _____	60

Capitolul V. CULTURĂ – OBICEIURI POPULARE	61
5.1 OBICEIURI ȘI TRADIȚII	61
5.2 OBICEIURI LEGATE DE CELE MAI IMPORTANTE MOMENTE DIN VIAȚA OMULUI	70
5.3 ALTE OBICEIURI DE PESTE AN	74
5.4 REGIONALISME – EXPRESII POPULARE	77
5.5 PROVERBE ȘI ZICĂTORI	80
5.6 PERSONALITĂȚI	81
SOCIETĂȚI COMERCIALE ÎNFIINȚATE PE TERITORIUL LOCALITĂȚII PEȘTIȘU MARE	84
BIBLIOGRAFIE	98

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii Scriitorilor din România
nr. 2511.1-171.1/ROL, B.C.R. Filiala sector 1, București.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Editura „CĂLĂUZA”
Str. Horea, nr. 30
2700 Deva, jud. Hunedoara, România
Tel./fax: 054-214684, 054-215545;
E-mail: calauzapress@yahoo.com.
Tehnoredactor: Diana Orșa
Carte tipărită la Tipografia „Floarea-Soarelui”

• PLAN DE SITUAȚIE - PEȘTIȘU MARE scară 1:5000

Localitatea Peștișu Mare este nu doar un spațiu geografic ci un loc al întâlnirilor: cea a trecutului cu prezentul, cea a amintirilor cu visurile, aspirațiile și suferințele oamenilor.

Fiecare dintre noi își amintește cu mult drag de satul lui.

Fără a avea pretenția că am epuizat totul, e nespus de mare bucuria mea de a vă putea dărui această carte în care vibrează tot sufletul meu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ISBN 973-9331-85-8